

รายงานวิจัย
(พ.ศ.2568)

การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษเพื่อยกระดับ ความมั่นคงและคุณภาพชีวิต

เมืองชายแดนของอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

Development of Economic Corridors to Strengthen Bordertown Security and Wellbeing of Mae Sot District, Tak Province and Muang District, Prachuap Khiri Khan Province

ระเบียงเศรษฐกิจ (Economic Corridors) : เชื่อมโยง • สร้างโอกาส • ยกระดับคุณภาพชีวิต

โครงสร้างพื้นฐาน
เชื่อมโยง

- ถนน
- ท่าอากาศยาน
- โลจิสติกส์

การค้าและการลงทุน
เพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจ

- การค้า
- การลงทุน
- อุตสาหกรรม

สร้างงานและรายได้
ให้กับชุมชน

- การจ้างงาน
- วิสาหกิจชุมชน
- ผู้ประกอบการท้องถิ่น

พัฒนาอย่างยั่งยืน
และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

- ทรัพยากรธรรมชาติ
- สิ่งแวดล้อม
- การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เสริมสร้างความมั่นคง
และคุณภาพชีวิต

- ความปลอดภัย
- สังคมเข้มแข็ง
- คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

พื้นที่ศึกษา

ประเมินผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต

ผลลัพธ์ที่คาดหวัง

เศรษฐกิจชายแดนเติบโต

มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

มั่นคงและปลอดภัย

เนที่ยั่งยืนและเท่าเทียม

โดย ศ.ดร.สุภากร จันทวานิช และคณะ

สังกัด สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สนับสนุนโดยกองทุนส่งเสริม ววน. และหน่วย บพท.

รายงานวิจัย
(พ.ศ.2568)

การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษเพื่อยกระดับความมั่นคงและคุณภาพชีวิต
เมืองชายแดนของอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอเมือง
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

Development of Economic Corridors to Strengthen Bordertown Security and Wellbeing
of Mae Sot District, Tak Province and
Muang District, Prachuap Khiri Khan Province

โดย ศ.ดร.สุภางค์ จันทวานิช และคณะ
สังกัด สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ร่วมวิจัย

ศ.ดร.สุภางค์ จันทวานิช (หัวหน้าโครงการ)
รศ.ดร.นฤมล ทับจุมพล (รองหัวหน้าโครงการ)
ร.ศ. ดร.ฉันทนา หวันแก้ว ร.ศ. ดร.รัตติยา ภูละออ ผ.ศ. ดร.สินีนานู เสริมชีพ
ดร.เปรมใจวงศ์ศิริไพศาล น.ส.สมหญิง สุนทรวงษ์ นางสุภาภรณ์ โพธิ์แก้ว
น.ส.วรัญญา จิตรผ่อง ดร.กมลวรรณ เรืองสำราญ ดร.พศกร โยธินีรนาท
ดร.สุปรียา หิรัญบุรณะ นายอิทธิพล พรหมผาย นายกฤษณพล วิชชุพันธ์
นายอุกฤษฏ์ สายชุ่มอินทร์

ผู้เชี่ยวชาญ

ผ.ศ. ทิพา ศุภจรรยา ร.ศ. ดร.จาริต ดิงศักดิ์

ผู้ทรงคุณวุฒิ

พลอากาศเอกชลิต พุกผาสุข องคมนตรี อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร (แม่สอด) ศ.ดร.นวลน้อย ตรีรัตน์
ศ.สุริชัย หวันแก้ว รศ.ดร.ภาวิกา ศรีรัตนบัลล์

(สนับสนุนโดยกองทุนส่งเสริม ววน. และหน่วย บพท.)

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษเพื่อยกระดับความมั่นคงและคุณภาพชีวิตเมืองชายแดนในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตของพื้นที่ชายแดน พร้อมจัดทำแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม เวทีประชาคม การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติ และการสำรวจภาคสนาม รวมถึงการประชุมปรึกษาหารือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Consultative Meetings: SCM) พื้นที่ละ 4 รอบ เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และแผนพัฒนา

พื้นที่แม่สอด พบว่าปัญหาสำคัญคือการลักลอบเคลื่อนย้ายประชากรและสินค้านอกระบบ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและเศรษฐกิจชายแดน จึงเสนอให้จัดตั้ง ศูนย์สั่งการจังหวัดชายแดนแบบองค์รวม เพื่อบูรณาการการบริหารจัดการระหว่างหน่วยงาน ควบคู่กับการยกระดับเขตเศรษฐกิจพิเศษ พัฒนาศูนย์นวัตกรรมและมาตรฐานสินค้าในพื้นที่ ส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตรและ BCG เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ด้านคุณภาพชีวิตควรพัฒนาความร่วมมือด้านสาธารณสุขข้ามพรมแดน เพิ่มศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขต่างชาติดังส่งเสริมการเรียนรู้ด้านภาษาและอาชีพผ่านระบบออนไลน์ รวมทั้งแก้ไขปัญหาฝุ่นพิษ ขยะ น้ำเสีย และป่าเสื่อมโทรมด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศ พร้อมผลักดันการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์ของพื้นที่ และเสนอให้มีพระราชบัญญัติการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนเพื่อรองรับการพัฒนาในระยะยาว

พื้นที่ประจวบคีรีขันธ์ พบว่าความไม่สงบฝั่งเมียนมา การปิดด่านสิงขร การลักลอบข้ามแดน และข้อจำกัดด้านเขตแดน ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและเศรษฐกิจ จึงเสนอให้จัดตั้งศูนย์สั่งการจังหวัดชายแดนแบบองค์รวมเช่นเดียวกัน พร้อมสร้างความร่วมมือระหว่างไทย-เมียนมา บนพื้นฐานของความไว้วางใจและผลประโยชน์ร่วม แนวทางพัฒนาหลักคือการส่งเสริมเศรษฐกิจสุขภาพ (Wellness Economy) การบริหารจัดการน้ำ การยกระดับสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่อุปทาน และการเชื่อมโยงผู้ประกอบการทั้งสองประเทศ ด้านคุณภาพชีวิตควรพัฒนาระบบสุขภาพชายแดนที่ยืดหยุ่น ลดปัญหายาเสพติดและอุบัติเหตุ พัฒนาทักษะด้านภาษา การค้าชายแดน และการท่องเที่ยว โดยใช้สถาบันการศึกษาและอุทยานวิทยาศาสตร์พระจอมเกล้า ณ หว้ากอ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ รวมถึงพัฒนาพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์กองบิน 5 เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสันติภาพ และส่งเสริมการท่องเที่ยวบนฐานทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของจังหวัด

ในภาพรวม ผลการวิจัยชี้ว่าทั้งแม่สอดและประจวบคีรีขันธ์มีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นเมืองชายแดนต้นแบบ หากสามารถปรับปรุงกฎระเบียบการค้าชายแดนและการเคลื่อนย้ายประชากรให้อยู่ในระบบ ยกระดับทักษะของประชาชน และสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศอย่างต่อเนื่อง จะนำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงของรัฐ และความมั่นคงของมนุษย์ ในทางกลับกัน หากยังปล่อยให้ปัญหาดำเนินต่อไปโดยไม่มีการจัดการ พื้นที่จะเผชิญความเปราะบางด้านเศรษฐกิจ สุขภาพ สิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ฉากทัศน์ที่เป็นไปได้มากที่สุดคือการขับเคลื่อนนโยบายร่วมระหว่างส่วนกลางและพื้นที่ จัดตั้งกลไกบริหารพื้นที่

ชายแดน พัฒนาเศรษฐกิจและการลงทุนร่วมกัน เสริมสร้างระบบสาธารณสุข การเรียนรู้ และการจัดการ
สิ่งแวดล้อมควบคู่กับการส่งเสริมการท่องเที่ยวและความร่วมมือทางวัฒนธรรม โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุก
ภาคส่วนและการสนับสนุนด้านองค์ความรู้จาก บพท. เพื่อผลักดันการพัฒนาพื้นที่ชายแดนอย่างยั่งยืน

Executive Summary

This research project on the Development of Special Economic Corridors to Enhance Security and Quality of Life in the Border Areas of Mae Sot District, Tak Province, and Mueang District, Prachuap Khiri Khan Province aims to strengthen border security while improving the quality of life of local communities. The study examined the current situation of border security, cross-border migration, economic development, public health, education, environment, and tourism. A mixed-methods approach was employed, combining qualitative techniques—including in-depth interviews, focus group discussions, community forums, and Stakeholder Consultative Meetings (SCM)—with quantitative analysis of provincial statistics and targeted surveys to develop a shared vision and integrated development strategies.

Findings from Mae Sot indicate that irregular cross-border movements of people and goods remain major challenges to both security and economic development. The study recommends establishing an Integrated Provincial Border Command Center to strengthen coordination among government agencies and align border management with the Special Economic Zone policy. Priority should be given to developing innovation centers, local product standards, and value-added agricultural and BCG industries. To improve quality of life, the study proposes strengthening cross-border health cooperation, expanding the capacity of migrant health volunteers, promoting language and vocational skills through digital learning, and addressing environmental issues such as air pollution, waste, water contamination, and forest degradation through bilateral cooperation. Sustainable tourism based on local identity should also be promoted, supported by a dedicated legal framework for border area management.

Findings from Prachuap Khiri Khan reveal that instability across the Myanmar border, the closure of Singkhon Border Checkpoint, irregular migration, and unresolved boundary issues continue to affect regional security and economic opportunities. Similar to Mae Sot, the study recommends establishing an Integrated Provincial Border Command Center to enhance policy coordination and cross-border cooperation. Strategic priorities include promoting the Wellness Economy, improving water resource management, strengthening agricultural value chains, and expanding business linkages between Thailand and Myanmar. The province should also invest in resilient border health systems, workforce development in languages, border trade, tourism, and services, while positioning King Mongkut Memorial Park of Science and Technology at Waghor and Wing 5 Historical Museum as key learning centers. Environmental conservation, cultural heritage, and marine tourism should serve as major drivers of sustainable regional development.

Overall, the study concludes that both Mae Sot and Prachuap Khiri Khan possess significant potential to become model border economic corridors. Under the best-case scenario, improved border regulations, effective cross-border cooperation, enhanced

workforce skills, and sustained peace would generate economic growth, national security, and human security for both Thailand and Myanmar. Conversely, failure to address existing challenges would lead to continued informal economic activities, declining environmental quality, public health vulnerabilities, and reduced tourism competitiveness. The most likely scenario involves gradual policy reforms, stronger provincial border governance, enhanced cross-border economic cooperation, improved public health and education systems, joint environmental management, and sustainable tourism development. With strong local commitment and continued support from PMU-B and other research partners, these integrated strategies can accelerate sustainable development and resilience in Thailand's border regions.

สารบัญ

บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม.....	5
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	9
บทที่ 4 ผลการดำเนินงานวิจัย.....	11
4.1 พื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก	Error! Bookmark not defined.
4.2 พื้นที่อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	26
4.3สรุปผลการดำเนินงานวิจัย	41
4.3.1 วิสัยทัศน์ร่วมและแผนความร่วมมือ 5 ด้านในการพัฒนาพื้นที่แม่สอด.....	41
4.3.2วิสัยทัศน์ร่วมและแผนความร่วมมือ 5ด้านในการพัฒนาพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์.....	43
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย.....	46
5.1 สรุปผลการวิจัยพื้นที่แม่สอดและประจวบคีรีขันธ์	46
5.2สรุปเปรียบเทียบกิจกรรมกับผลผลิต(Output) และผลลัพธ์(Outcome)	50
5 ข้อเสนอแนะ: การจัดทำร่างแผนปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนข้อเสนอเชิงนโยบายในพื้นที่ชายแดน	51
บรรณานุกรม.....	54

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของโครงการ

ประเทศไทยมีพื้นที่ชายแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน 4 ประเทศ ครอบคลุม 31 จังหวัด และ 128 อำเภอ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อความมั่นคง เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตของประชาชน อย่างไรก็ตาม พื้นที่ชายแดนยังเผชิญปัญหาความมั่นคง การลักลอบค้าชายแดน ความเหลื่อมล้ำ การขาดโครงสร้างพื้นฐาน และปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในเมียนมา ซึ่งส่งผลต่อการอพยพ การค้าชายแดน และการให้บริการสาธารณะของไทย

โครงการวิจัย “การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษเพื่อยกระดับความมั่นคงและคุณภาพชีวิตเมืองชายแดน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” จึงมุ่งศึกษาสถานการณ์ศักยภาพ และข้อจำกัดของพื้นที่ชายแดน เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางพัฒนาที่เหมาะสม โดยครอบคลุม 5 มิติ ได้แก่ ความมั่นคงด้านการย้ายถิ่น เศรษฐกิจ สุขภาวะ การเรียนรู้ และสิ่งแวดล้อมกับการท่องเที่ยว ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา และประชาสังคม

ผลการวิจัยมุ่งจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อยกระดับความมั่นคง การพัฒนาเศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ชายแดน อันจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งในระดับพื้นที่และระดับประเทศ

1.2 คำถามการวิจัย

- 1) สถานการณ์ ศักยภาพ และช่องว่างสำคัญของการพัฒนาพื้นที่ชายแดนแม่สอดและประจวบคีรีขันธ์เป็นอย่างไร
- 2) รูปแบบความร่วมมือที่เหมาะสมในการพัฒนาพื้นที่ทั้ง 5 ด้านควรเป็นอย่างไร
- 3) ความต้องการและข้อจำกัดในการพัฒนาพื้นที่ โดยเฉพาะด้านการย้ายถิ่นข้ามพรมแดน มีอะไรบ้าง
- 4) แนวทางเชิงนโยบายที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาเมืองชายแดนและการบูรณาการกับพื้นที่ชายแดนอื่นควรเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของโครงการ

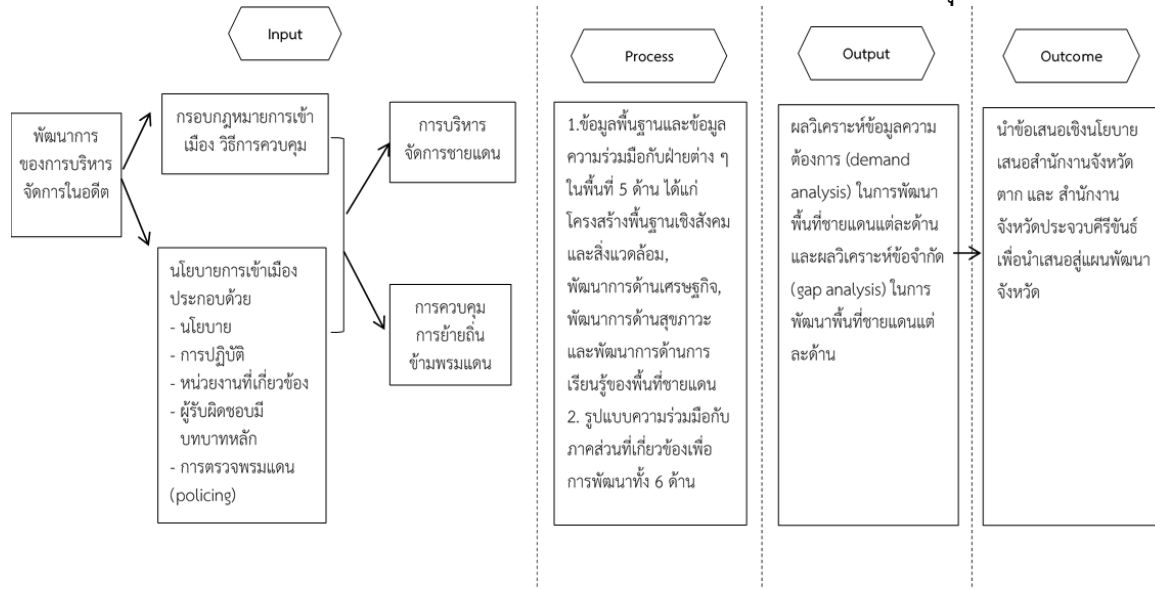
- 1) ศึกษาและสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน สถานการณ์ปัจจุบัน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และช่องว่างการพัฒนาในพื้นที่แม่สอดและประจวบคีรีขันธ์
- 2) ออกแบบรูปแบบความร่วมมือเพื่อการพัฒนาทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ความมั่นคง เศรษฐกิจ สุขภาวะ การเรียนรู้ และสิ่งแวดล้อมกับการท่องเที่ยว
- 3) วิเคราะห์ความต้องการและข้อจำกัดของพื้นที่ เพื่อกำหนดประเด็นสำคัญในการพัฒนาเมืองชายแดน
- 4) จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายด้านประชากรและการย้ายถิ่นข้ามพรมแดน เพื่อบูรณาการกับโครงการวิจัยพื้นที่ชายแดนอื่น

1.4 ขอบเขตการดำเนินงาน

ขอบเขตการดำเนินงาน คือ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาสังคมในพื้นที่ ชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

1.5 กรอบการวิจัย

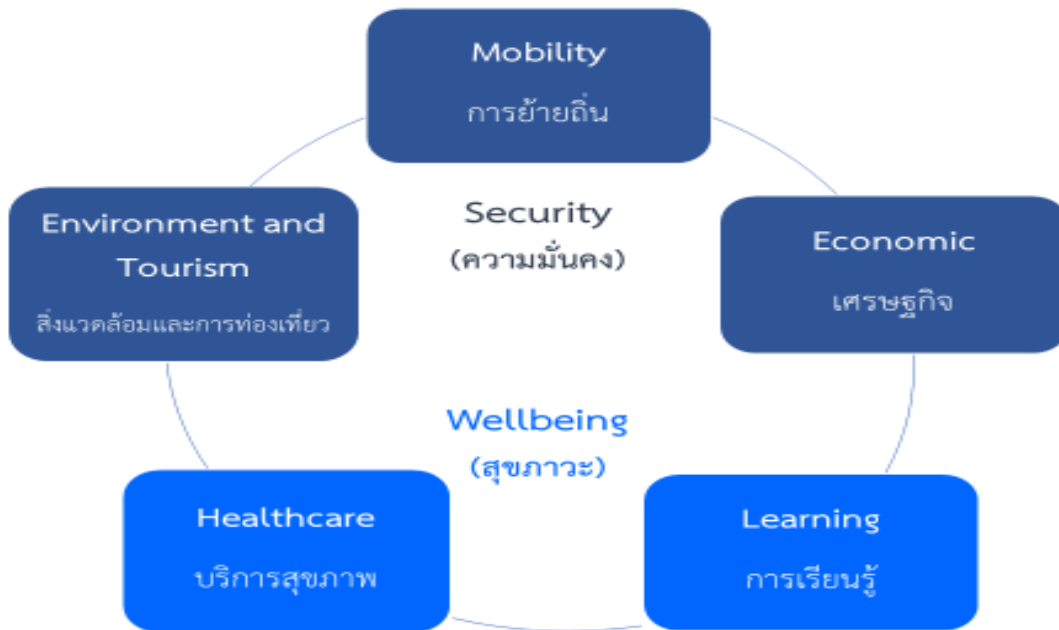
กรอบแนวคิดการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนเพื่อยกระดับความมั่นคงและคุณภาพชีวิต

รูปที่ 1.1 กรอบแนวคิดการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนเพื่อยกระดับความมั่นคงและคุณภาพชีวิต

กรอบการวิจัยด้านการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนเพื่อพัฒนาความมั่นคงและคุณภาพชีวิต ประกอบด้วยกระบวนการในการวิจัย 4 ส่วน ส่วนที่ 1 คือข้อมูลที่เป็นปัจจัยนำเข้า หลัก(input) ได้แก่ พัฒนาการของการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนในอดีต กรอบกฎหมายคนเข้าเมืองและ นโยบายคนเข้าเมือง และการปฏิบัติในปัจจุบันซึ่งส่งผลต่อการบริหารจัดการชายแดนและการควบคุมการย้ายถิ่นข้ามพรมแดน ส่วนที่ 2 คือข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัย 5 ด้านที่เกี่ยวกับความมั่นคง และคุณภาพชีวิต อันเป็นกระบวนการ (process) ที่เป็นผลจากการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนได้แก่ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ,สิ่งแวดล้อม,สุขภาวะ, การเรียนรู้,และการท่องเที่ยว (ดูรูปที่ 1.2 PESTEL Model ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยด้านการเมือง(P), เศรษฐกิจ (E), สังคม (S), เทคโนโลยี (T), สิ่งแวดล้อม(E) และกฎหมาย(L) ส่วนที่ 3 เป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยนำเข้า และกระบวนการที่นำไปสู่การกำหนดความต้องการ (demand analysis) และข้อจำกัด (gap analysis) ของการพัฒนาความมั่นคงและคุณภาพชีวิตทั้ง 5 ด้านในพื้นที่วิจัยร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กลุ่มต่างๆ ซึ่งถือเป็นผลผลิต (output) และในขั้นที่ 4 จะเป็นการพัฒนาผลลัพธ์ขั้นสุดท้าย (outcome) คือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนาที่จะนำไปสู่แผนพัฒนาจังหวัด

PESTEL Framework

รูปที่ 1.2 ข้อมูลเบื้องต้นด้านการพัฒนาความมั่นคงและคุณภาพชีวิต 5 ด้าน
ที่มา: ปรับจาก Rahman and Mishra PESTEL Model 2023

1.6 ผลผลิต ผลลัพธ์

โครงการวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษาและพัฒนาพื้นที่ชายแดนในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีระยะเวลาดำเนินการ 12 เดือน แบ่งเป็น 4 ช่วง ช่วงละ 3 เดือน

ผลผลิตหลักของโครงการประกอบด้วย:

- 1) ชุดข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับความมั่นคงด้านการย้ายถิ่นข้ามแดน ด้านเศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพ สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว การเรียนรู้
- 2) แผนความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม และวิชาการ ในการพัฒนา 5 ด้าน
- 3) ผลการวิเคราะห์ความต้องการ (Demand analysis) และช่องว่าง (Gap analysis) ใน 5 ด้าน
- 4) แผนงานระดับพื้นที่และระดับนโยบายในการพัฒนาพื้นที่ชายแดน 2 แผน (1 แผนต่อจังหวัด)
- 5) ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการขยายฐานความเจริญในพื้นที่เมืองชายแดน

ผลลัพธ์ที่สำคัญ:

การนำข้อมูลและแผนไปใช้โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สถานีตำรวจภูธร และสำนักงานศุลกากร

- 1) การสร้างความตระหนักรู้ถึงความจำเป็นของความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่ชายแดน
- 2) การร่วมจัดทำและผลักดันข้อเสนอแนะความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่โดยหน่วยงานในพื้นที่
- 3) การนำข้อเสนอเชิงนโยบายเสนอต่อสำนักงานจังหวัดตากและประจวบคีรีขันธ์ เพื่อนำเข้าสู่แผนพัฒนา

จังหวัด (2571-2575)

- 4) การใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลและแผนพัฒนาพื้นที่โดยหน่วยงานจังหวัดและหน่วยงานหลักในพื้นที่
- 5) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม และวิชาการ

การพัฒนาเครื่องมือและระเบียบวิธีวิจัย โดยเฉพาะการใช้เวทีประชาสังคมในการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลโครงการนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ชายแดน โดยเน้นการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนและการสร้างองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม

ทฤษฎีการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนและการควบคุมการย้ายถิ่นข้ามพรมแดนของ Karamaidou, Kasperek and Hess 2018 ที่ศึกษาการย้ายถิ่นข้ามพรมแดนในยุโรป 11 ประเทศ แนวคิดนี้จะศึกษากฎหมายของแต่ละประเทศ, การพัฒนานโยบายควบคุมการย้ายถิ่นโดยศึกษาจากพัฒนาการในประวัติศาสตร์ ในส่วนของการศึกษากฎหมายเน้นกฎหมายการเข้าเมืองและวิธีการควบคุมการเข้าเมือง ในส่วนของนโยบายการเข้าเมืองจะพิจารณาจากตัวนโยบายการปฏิบัติหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้รับผิดชอบหรือผู้มีบทบาทหลักและการตรวจตราพรมแดนที่เรียกว่า policing องค์ประกอบทั้ง 2 ส่วนนี้จะนำไปสู่การวิเคราะห์ด้านการบริหารจัดการชายแดนและการควบคุมการย้ายถิ่นข้ามพรมแดนและได้ข้อสรุปเป็นข้อท้าทายในการบริหารจัดการชายแดนที่จะต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาโดยทุกภาคส่วนในสังคมตามแนวคิดของ UN Global Compact on Migration 2012

แนวคิดการวิเคราะห์ outcome จะใช้แนวคิดของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nation Development Program (UNDP)) เพิ่มเติม โดยใช้แนวคิดการบริหารจัดการชายแดนที่เน้นบริเวณชายแดนที่มีความขัดแย้งเช่นตัวอย่างในประเทศอัฟกานิสถานการบริหารมุ่งเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งที่บริเวณชายแดนอย่างมีประสิทธิภาพด้วยการควบคุมความมั่นคงในการข้ามพรมแดน และขยายกิจกรรมแลกเปลี่ยน

2.1 ข้อมูลพื้นฐานของอำเภอแม่สอด

พื้นที่อำเภอแม่สอดเป็นพื้นที่ชายแดนที่มีความสำคัญในหลายๆด้าน ทั้งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์มีความสำคัญทางเศรษฐกิจเป็นด่านการค้าที่มีมูลค่าการค้าชายแดนสูงในลำดับต้นๆของประเทศ รวมทั้งมีการย้ายถิ่นของประชากรข้ามพรมแดนมายาวนาน ทั้งในภาวะปกติเพื่อเหตุผลทางเศรษฐกิจ และเป็นพื้นที่หลบภัยจากภาวะสงครามของประชากรในประเทศเพื่อนบ้าน

ด้านภูมิศาสตร์ พื้นที่ชายแดนด้านตะวันตกของประเทศไทยมีพรมแดนติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า เป็นระยะทางติดต่อกันถึง 580 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 5 อำเภอของจังหวัดตาก คืออำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง อำเภอพบพระ และอำเภออุ้มผาง อำเภอแม่สอดมีขนาดพื้นที่ 1,986.00 ตารางกิโลเมตร เป็นที่ตั้งของจุดผ่านแดนด้านตะวันตกของประเทศไทยที่สำคัญที่สุด เป็นประตูสำคัญของการค้าชายแดนเปิดไปสู่สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่าด้านเมืองเมียวดี และเชื่อมต่อไปถึงประเทศเอเชียใต้ที่อยู่ถัดจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่าออกไป

ด้านเศรษฐกิจ อำเภอแม่สอดเป็นศูนย์กลางการค้า การลงทุนที่สำคัญที่สุดของจังหวัดตาก มีความสำคัญเป็นด้านการนำเข้า-ส่งออกสินค้าระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า มีการสร้างสะพานมิตรภาพไทย-เมียนมาแห่งที่ 1 และเปิดใช้ใน พ.ศ. 2540 ต่อมา มีการสร้างสะพานมิตรภาพแห่งที่ 2 ใน พ.ศ. 2562 เพื่อแบ่งเบาความหนาแน่นของสะพานแห่งที่ 1 เป็นการสร้างโครงข่ายการคมนาคมแนวตะวันออก - ตะวันตก (East-West Economic Corridor) และรองรับการพัฒนาแม่สอดเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ ตั้งแต่ พ.ศ. 2558 ในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มีมูลค่าการค้าชายแดนผ่านด่านแม่สอดสูงเป็นลำดับ 2 ของประเทศ โดยใน พ.ศ. 2566 มีมูลค่าการค้าชายแดนด่านแม่สอด สูงถึง 106,835 ล้านบาท เป็น 2 เท่าของ พ.ศ. 2557 ที่มีมูลค่า 55,900 ล้านบาท

ด้านประชากรและการย้ายถิ่น อำเภอแม่สอด มีประชากร ในปี 2565 จำนวน 145,488 คน สูงสุดใน 9 อำเภอของจังหวัดตาก ไม่รวมประชากรแฝงที่คาดว่าจะมีอีก 1 เท่าตัว องค์การบริหารส่วนจังหวัดตาก โดยประชากรเกือบ 1 ใน 2 อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล 2 แห่ง คือเทศบาลแม่สอดและเทศบาลท่าสายลวด ข้อมูลการ

สำรวจการย้ายถิ่นในระยะ 5 ปีระบุว่าในจังหวัดตากมีผู้ย้ายถิ่นจำนวน 11,651 คน โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยทำงาน 15-49 ปี และการย้ายถิ่นภายในจังหวัด อำเภอแม่สอดยังเป็นพื้นที่ที่มีประชากรจากประเทศเพื่อนบ้านเดินทางข้ามพรมแดน ไปมาอยู่เป็นประจำ ในแต่ละปี ยังมีผู้ที่เดินทางเข้ามาที่อำเภอแม่สอดด้วยเหตุผลอื่นคือ ท่องเที่ยว ทำการค้า นักลงทุนด้านต่างๆ รวมทั้งเดินทางผ่านไปสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า สถิติการเดินทางเข้า-ออก ผ่านแดนที่จุดผ่านแดนบ้านริมเมย อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ใน พ.ศ. 2562 คือ 2,137,003 ครั้ง ข้อมูลเดือนเมษายน พ.ศ. 2567 ระบุว่ามียุทธศาสตร์แรงงานต่างชาติเดินทางเข้ามาทำงานในจังหวัดตาก จำนวน 40,876 คน ร้อยละ 89 หรือจำนวน 36,691 คน ทำงานอยู่ในอำเภอแม่สอด ในจำนวนนี้ ร้อยละ 99 หรือ 36,375 คน เป็นแรงงานจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า ทำงานอยู่ในภาคการผลิตเสื้อผ้ามากที่สุด รองลงมาคือการค้าส่ง ค้าปลีก แผลงลอย และกิจการก่อสร้าง อย่างไรก็ตาม การข้ามพรมแดนจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่าเข้ามาที่อำเภอแม่สอด ยังมีการใช้ช่องทางเข้า-ออกสินค้า (ท่าข้าม) จำนวน 37 แห่ง เดินทางเข้ามาอีกด้วย นอกจากกลุ่มที่เดินทางเข้ามาทำงานยังมีกลุ่มที่หลบหนีจากความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลทหารและกลุ่มชาติพันธุ์เข้ามาในแม่สอด และพื้นที่ใกล้เคียงเป็นระยะ ๆ โดยความขัดแย้งทวีความรุนแรงขึ้นไปถึงมีการสู้รบใน ปี 2567 ซึ่งนำไปสู่การอพยพข้ามพรมแดนครั้งใหญ่ระหว่างเมียนมา - ไทย จากรายงานสถานการณ์ขององค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (IOM) ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2566 ระบุว่ามียุทธศาสตร์จากสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า มากกว่า 200,000 ราย มายังประเทศไทยในช่วงเดือนกรกฎาคม - กันยายน พ.ศ. 2566 ซึ่งไม่รวมถึงการข้ามแดนที่ผิดกฎหมายตามแนวตะเข็บชายแดนอื่น ๆ การตัดสินใจของรัฐบาลทหารสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า ในการเกณฑ์ชายหนุ่มไปเป็นทหารเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการพลัดถิ่นจำนวนมากของประชาชน สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่าในประเทศไทย

ด้านสาธารณสุข ในขณะที่มีประชากรไทยและประชากรต่างชาติเข้ามาอยู่ในแม่สอดจำนวนมาก การรักษาพยาบาลนอกจากให้บริการประชากรไทยแล้ว ยังรวมถึงการให้บริการประชากรต่างชาติทั้งที่อยู่อาศัยในแม่สอด และที่เดินทางข้ามพรมแดนมาจากเมืองเมียวดีและที่อื่นๆ ในสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า เข้ามารักษาพยาบาลในสถานพยาบาลในอำเภอแม่สอดที่มีศักยภาพสูงกว่าพื้นที่ต้นทาง จากสถิติผู้มารับการรักษาพยาบาลเฉพาะที่โรงพยาบาลแม่สอดซึ่งเป็นโรงพยาบาลประจำอำเภอ อยู่ระหว่าง 61,000 - 76,000 คน ต่อปี แสดงให้เห็นจำนวนผู้มารับบริการไม่ได้มีเฉพาะผู้ป่วยชาวไทย แต่ยังมีผู้ป่วยต่างชาติ ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเกือบ 1 ใน 3 ของจำนวนผู้ป่วยไทย(รูปที่ 1 ส่วนผู้ป่วยที่จำเป็นต้องรับไว้รักษาในโรงพยาบาลหรือผู้ป่วยใน มีจำนวนตั้งแต่ 21,000 - 28,000 คนต่อปี และเป็นผู้ป่วยต่างชาติเป็นสัดส่วนเกือบ 1 ใน 2 นอกจากการใช้บริการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลของไทย ประชากรต่างชาติจำนวนมากยังไปใช้บริการที่คลินิกแม่ตาวซึ่งก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2532 โดยแพทย์หญิงชินเทีย หม่อง ชาวกะเหรี่ยงที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย โดยจำนวนผู้มารับการรักษามีจำนวนตั้งแต่ 50,000 - 110,000 คนในแต่ละปี ในจำนวนนี้ มีเพียงร้อยละ 22 - 60 (แตกต่างกันแต่ละปี) ที่มีหลักประกันทางสุขภาพ และร้อยละ 7 - 42 เป็นผู้ป่วยที่ข้ามมาจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า จากลักษณะภูมิประเทศที่การเดินทางข้ามพรมแดนมีช่องทางตามธรรมชาติจำนวนมาก ทำให้การเข้ามาของชาวต่างชาติในอำเภอแม่สอด ถูกจับกุมจากการกระทำผิดเนื่องจากการอยู่อาศัยเกินเวลา และการลักลอบเข้าเมืองโดยไม่มีสถานะ

ฝั่งตรงข้ามอำเภอแม่สอด เป็นเมืองเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า เมืองเมียวดี (MYAWADDY) ตั้งอยู่ในรัฐกะเหรี่ยง สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า เป็นเมืองชายแดนที่ติดกับ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยมีแม่น้ำเมยเป็นพรมแดนธรรมชาติ และเชื่อมกันด้วยจุดผ่านแดนถาวร สะพานมิตรภาพ (ไทย - เมียนมา) เมียวดีเป็นประตูบานใหญ่ที่เชื่อมกับประเทศไทยและประเทศอาเซียนอื่นๆ โดยเฉพาะด้านการค้า เป็นเส้นทางสัญจร

และขนส่งสินค้าไปยังภูมิภาคต่างๆ ของสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า รัฐบาลพม่ามีการสร้างถนนจากอำเภอแม่สอด ไปยังเมืองเมียวดี ระยะทาง 17 กิโลเมตร

เมียวดียังเป็นแหล่งการค้าและผลิตสินค้าอุตสาหกรรมมีเขตการค้าเมียวดี (MYAWADDY TRADE ZONE) และเขตอุตสาหกรรมเมียวดี (MYAWADDY INDUSTRIAL ZONE) เขตการค้าเมียวดีมีเนื้อที่จำนวน 1,150 ไร่ เขตการค้าดังกล่าวทำหน้าที่เป็นด่านจุดตรวจสอบสินค้าเข้ามาจากประเทศไทยหรือสินค้าส่งออกจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่าไปประเทศไทย มีรถขนส่งเปลี่ยนถ่ายสินค้ากันที่บริเวณนี้ รวมทั้งมีรถโดยสารไปอย่างกึ่งวันละกว่า 20 เที่ยว

เมียวดียังอยู่บนเส้นทางเศรษฐกิจตามแนวตะวันออก - ตะวันตก (East-West Economic Corridor : EWEC) ซึ่งเชื่อมต่อไปจนจรดชายฝั่งเวียดนามที่เมืองดานัง เมียวดีจึงเป็นเมืองที่มีศักยภาพในการเชื่อมการค้าจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไปสู่เอเชียใต้และยุโรป ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลให้เมืองเมียวดีเป็นจุดกระจายสินค้าสำคัญของไทยในพม่า รัฐบาลไทยและรัฐบาลพม่าจึงมีแนวคิดที่สอดคล้องกันในการพัฒนาพื้นที่ชายแดนบริเวณดังกล่าวให้เป็นเมืองคู่แฝดเพื่อกระตุ้นการค้าการลงทุนระหว่างกัน

.22 ข้อมูลพื้นฐานอำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

พื้นที่อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์เป็นพื้นที่ชายแดนที่มีความสำคัญในหลายๆด้าน โดยเฉพาะในฐานะที่เป็นพื้นที่รอยต่อบริเวณชายแดนไทย-เมียนมาตอนใต้ คือตั้งแต่มะริด ตะนาวศรี เกาะสอง ในสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า มาถึงจังหวัดระนองและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ถือเป็นพื้นที่สำคัญที่มีพลวัตของการย้ายถิ่น เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรม มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยน การค้า การผลิต ที่เข้มข้นและต่อเนื่องยาวนาน ฯลฯ มีศักยภาพในการขยายตัวทางเศรษฐกิจตอนใต้และการเชื่อมต่อในแง่การขนส่งเพื่อการเติบโตของการค้าพาณิชย์ในฝั่งทะเลอันดามัน รวมทั้งมุมมองทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมระหว่างพื้นที่ชายแดนดังกล่าว

ด้านภูมิศาสตร์ พื้นที่ชายแดนด้านตะวันตกบริเวณจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีลักษณะทางกายภาพที่ลาดเอียงจากทิศตะวันตกซึ่งเป็นเทือกเขาตะนาวศรี อันเป็นพรมแดนไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า โดยลาดเอียงลงสู่ด้านตะวันออกซึ่งเป็นอ่าวไทย ลักษณะภูมิศาสตร์ของจังหวัดมีเทือกเขาและภูเขากระจายอยู่ทั่วทั้งบริเวณชายฝั่งทะเล และบริเวณส่วนกลางของพื้นที่จังหวัด เทือกเขาที่สำคัญ ได้แก่ เทือกเขาสามร้อยยอด ซึ่งมีความสูงโดยเฉลี่ยของเทือกเขาด้านตะวันออกประมาณ 750 เมตร ด้วยพื้นที่ที่มีความยาวและลักษณะภูมิประเทศที่หลากหลาย ทั้งภูเขา ชายฝั่งทะเล แม่น้ำ และเกาะต่าง ๆ ทำให้เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพหลายอย่าง ทั้งการท่องเที่ยว อุตสาหกรรม เกษตรกรรม และการทำประมง จุดผ่านแดนที่สำคัญของจังหวัดอยู่ที่ด่านสิงขร ต.คลองวาฬ อ.เมืองประจวบคีรีขันธ์ ถือเป็นประตูของการค้าชายแดนเปิดไปสู่สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่าผ่านด่านบ้านมุตอง เชื่อมเมืองตะนาวศรีและเมืองมะริด สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า

ด้านเศรษฐกิจ โครงสร้างทางเศรษฐกิจหลัก พิจารณาจากตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ปี 2562 ณ ราคาประจำปี ประกอบด้วยสาขาการผลิตที่สำคัญ 5 สาขา ตามล าดับ คือ สาขาเกษตรกรรม มีสัดส่วนสูงที่สุด ร้อยละ 22.9 รองลงมา อุตสาหกรรม ร้อยละ 22.3 สาขาที่พักแรมและบริการด้านอาหาร มีสัดส่วนร้อยละ 14.1 สาขาการขายส่ง การขายปลีกฯ มีสัดส่วนร้อยละ 12.3 สาขากิจกรรมทางการเงิน และการประกันภัย มีสัดส่วนร้อยละ 5.1 และสาขาอื่นๆ มีสัดส่วนรวมร้อยละ 23.3 จำนวนประชากร 554,116 คน (ชาย 275,598 คน หญิง 278,518 คน) 265,229ครัวเรือน เป็นแรงงานภาคเกษตร 150,038 คน 59,691 ครัวเรือน รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี 192,326 บาท จัดเป็นอันดับที่ 18 ของประเทศและ เป็นอันดับที่ 2 ของภาคตะวันตก จังหวัดมียุทธศาสตร์สำคัญคือโครงการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ : ถือเป็น การปลูกกระแสการท่องเที่ยวระดับชุมชน ให้เกิดการรวมตัวสร้างอาชีพและเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนให้

มันคงยั่งยืน โดยเน้นใช้นวัตกรรมรวมกับวิถีชีวิตของชุมชน ใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ผสมผสานเข้ากับ ประเพณี วัฒนธรรม อาหารการกินที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวให้กับชุมชน และหมู่บ้านเพื่อการท่องเที่ยว

ด้านประชากรและการย้ายถิ่น ประชากร ในปี พ.ศ. 2565 มีจำนวน ประชากรทั้งสิ้น 553,298 คน เป็นชาย 273,525 คน เป็นหญิง 297,773 คน อยู่ในเขตเทศบาล 171,231 คน และนอกเขตเทศบาล 382,067 คน ด้านการย้ายถิ่น การสำรวจการย้ายถิ่นในระยะ 5 ปี ระบุว่าในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีผู้ย้ายถิ่นจำนวน 997 คน โดยเป็นการย้ายถิ่นภายในจังหวัด และกระจายไปทุกกลุ่มอายุ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นพื้นที่ที่มีการข้ามแดนจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามา โดย พ.ศ. 2562 มีการออกหนังสือผ่านแดนสำหรับการ เดินทางเข้า - ออกระยะสั้น จำนวน 20,996 เล่ม และในเดือนเมษายน พ.ศ. 2567 มีแรงงานต่างชาติทำงาน ในจังหวัด จำนวน 34,609 คน เป็นแรงงานทั่วไปและตามกิจการส่งเสริมการลงทุน 842 คน แรงงานชนกลุ่มน้อย 250 คน และแรงงานทักษะต่ำ 33,517 คน ร้อยละ 65 หรือ 21,847 คนเป็นสัญชาติสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า

ด้านสาธารณสุข สถานพยาบาลในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีโรงพยาบาลของรัฐ 10 แห่ง โรงพยาบาล เอกชน 2 แห่ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 81 แห่ง ศูนย์สุขภาพตำบล 5 แห่ง ส่วนสถานพยาบาล ในอำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีโรงพยาบาล 2 แห่ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 14 แห่ง ศูนย์บริการ สาธารณสุขเทศบาลเมือง 1 แห่ง ศูนย์สุขภาพชุมชนเขตเมือง 1 แห่ง สถานพยาบาลเรือนจำ 1 แห่ง

สถานพยาบาลหลักในอำเภอเมืองคือโรงพยาบาลประจวบคีรีขันธ์ เป็นโรงพยาบาลขนาด 278 เตียง มีบุคลากร 800 คน รับผู้ป่วยนอกปีละ 300,000 ราย ผู้ป่วยในปีละ 10,000 ราย ผู้ป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อ เช่น โรคระบบไหลเวียนเลือด โรคเกี่ยวกับต่อมไร้ท่อ โภชนาการ และเมตาบอลิซึม โรคระบบกล้ามเนื้อ โรคระบบ ย่อยอาหาร ฯลฯ นอกจากให้บริการผู้ป่วยไทย ต่างชาติทั้งที่เป็นแรงงานต่างชาติ นักท่องเที่ยว ผู้ป่วยข้ามแดน

ด้านการศึกษา มีโรงเรียน 291 แห่ง โรงเรียนระดับประถมศึกษา 127 แห่ง ประถมศึกษา-มัธยมศึกษา ตอนต้น 2 แห่ง ประถมศึกษา - มัธยมศึกษาตอนปลาย 66 แห่ง มัธยมศึกษาตอนต้น 9 แห่งมัธยมศึกษา ตอนต้น - มัธยมศึกษาตอนปลาย 22 แห่ง นอกนั้นเป็นระดับต่ำกว่าประถมศึกษา

ฝั่งตรงข้ามอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ เป็นเมืองมะริด สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า ตั้งอยู่ในมณฑล ตะนาวศรี สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า โดยมีเทือกเขาเป็นพรมแดนธรรมชาติ และเชื่อมกันด้วย จุดผ่อนปรนบ้านด่านสิงขร - บ้านมูตอง ที่เชื่อมกับประเทศไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่าในภูมิภาค ตะนาวศรี เมืองมะริดเป็นเมืองท่าที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และการค้าโบราณและปัจจุบัน มีทั้งผู้คน ภาษา วัฒนธรรม ขนบประเพณี สถาปัตยกรรมที่หลากหลายและเป็นส่วนผสมของวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่โดดเด่นของเมืองมะริด ในแง่การค้า มีการค้าขายแดนที่สำคัญหลายด้าน โดยเฉพาะการประมง ในของประชากรข้ามแดนในฝั่งเมืองมะริด นอกเหนือจากคนจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า ชาวกระเหรี่ยงแล้วยังมีกลุ่มชาติพันธุ์และวัฒนธรรมอื่น ๆ เช่น ชาวมอแกน ซึ่งมีถิ่นอาศัยอยู่บนเกาะต่าง ๆ ในหมู่เกาะมะริด ในปัจจุบันมีชาวมอแกนในประเทศไทย ประมาณ 1,000 คน และในสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า 2,000 คน ชาวไทยพลัดถิ่นสัญชาติพม่าซึ่งคือคนไทย ที่อาศัยอยู่บริเวณมะริด ทวาย ตะนาวศรี ต่อมาเมื่อมีการปรับเปลี่ยนเส้นเขตแดน ชาวไทยบางส่วนยังอาศัยอยู่ ต่อมาในพื้นที่ดังกล่าว และในหลายชุมชนก็ยังรักษาขนบธรรมเนียมไว้ได้ดีกว่าหลายชุมชนในไทย ชาวไทยพลัดถิ่น มีทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ที่มีวิถีแบบปักษ์ใต้ของไทย

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ วิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) โดยผสมผสานการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) การวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาพื้นที่ชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมุ่งวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน ออกแบบรูปแบบความร่วมมือ วิเคราะห์ความต้องการและข้อจำกัด และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาเมืองชายแดน

3.1 วิธีการศึกษา

การวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย และเวทีปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เพื่อรวบรวมข้อมูลและสังเคราะห์ข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ขณะที่การวิจัยเชิงปริมาณใช้ข้อมูลสถิติจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการสำรวจภาคสนาม (Mini Survey) เพื่อวิเคราะห์ความต้องการและประเด็นการพัฒนาของพื้นที่

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และประชาชน ทั้งชาวไทย ชาวเมียนมา และบุคคลไร้สัญชาติ ในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลจากหน่วยงานสำคัญด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ สาธารณสุข การศึกษา และการพัฒนาชุมชน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

- (1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก
- (2) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)
- (3) แบบสอบถามสำหรับการสำรวจภาคสนาม
- (4) การบันทึกข้อมูลในรูปแบบดิจิทัล เช่น ภาพถ่าย วิดีโอ และเอกสารอิเล็กทรอนิกส์

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ดำเนินการ 4 ขั้นตอน ได้แก่

- (1) วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน สถานการณ์ และช่องว่างการพัฒนา
- (2) ออกแบบรูปแบบความร่วมมือเพื่อการพัฒนา 5 ด้าน
- (3) วิเคราะห์ความต้องการ (Demand Analysis) และข้อจำกัด (Gap Analysis)
- (4) จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาเมืองชายแดนและการบริหารจัดการการย้ายถิ่นข้าม

พรมแดน

3.5 ขั้นตอนการดำเนินโครงการวิจัย

การวิจัยประกอบด้วยการทบทวนเอกสารและข้อมูลสถิติ การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การประชุมกลุ่มย่อยและเวทีเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ การสำรวจภาคสนามจำนวน 450 ตัวอย่าง ครอบคลุมด้านเศรษฐกิจ การเรียนรู้ และสุขภาพ รวมทั้งการสังเคราะห์ผลการศึกษาและหารือร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายที่สามารถนำไปใช้ได้จริง

3.6 พื้นที่การดำเนินงานโครงการวิจัย

การวิจัยดำเนินการในพื้นที่ชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอเมือง จังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์ โดยครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และ
ประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนบริบทและความต้องการของพื้นที่อย่างรอบด้าน

บทที่ 4 ผลการดำเนินงานวิจัย

ผลการวิจัยได้ตอบวัตถุประสงค์ข้อ 1 , 2 และ 3 ในรอบการพิจารณา 5 ด้าน โดยนำเสนอแยกเป็น 2 พื้นที่ดังนี้

4.1 พื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

4.1.1 ความมั่นคงด้านการย้ายถิ่น

1) ข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบัน (Current Situation)

อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นพื้นที่ชายแดนยุทธศาสตร์ระหว่างไทย-เมียนมา

สถานการณ์การเมืองและเศรษฐกิจที่ผันผวนในเมียนมาส่งผลให้พื้นที่เผชิญความท้าทายด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคมพร้อมกัน โดยสรุปตามมิติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังนี้

- 1.1) มิติความมั่นคงและการต่างประเทศ:

แม่สอดมีพรมแดนติดรัฐกะเหรี่ยงซึ่งมีประวัติความขัดแย้งยาวนาน

สถานการณ์การย้ายถิ่นเปลี่ยนแปลงตามการเมือง-เศรษฐกิจสองประเทศ

ต้องติดตามใกล้ชิดเพื่อป้องกันผลกระทบต่อความมั่นคงชาติ

- 1.2) มิติการบริหารจังหวัด: จังหวัดตากต้องบริหารผลกระทบด้านการค้าชายแดน แรงงานข้ามชาติ และผู้อพยพหนีภัยการสู้รบ

รวมถึงปรับตัวกับการย้ายฐานการค้าบางส่วนไปจังหวัดระนองด้วยเหตุผลความปลอดภัย

- 1.3) มิติการค้าและศุลกากร: ด่านแม่สอดมีจุดผ่านแดนถาวร 2 แห่ง และช่องทางนอกนอมนิติ 52 ช่องทาง สินค้าส่งออกหลักคือน้ำมันปาล์มและเครื่องดื่ม นำเข้าหลักคือหัวหอมใหญ่และพริกแห้ง สัดส่วนการค้าผ่านด่านถาวรลดลงเหลือ 35% ขณะที่การค้านอกระบบเพิ่มเป็น 65%

- 1.4) มิติการตรวจคนเข้าเมือง: ต้องสร้างสมดุลระหว่างมนุษยธรรมกับการบังคับใช้กฎหมาย ท่ามกลางการอพยพข้ามแดนที่เพิ่มขึ้นทั้งผู้ลี้ภัย ผู้หนีภัยชั่วคราว และผู้หลบหนีเข้าเมืองเพื่อทำงาน

- 1.5) มิติการจัดสถานะทะเบียนผู้พลัดถิ่นรุ่นใหม่:

ประกอบด้วยผู้หนีภัยการสู้รบในพื้นที่พักพิงชั่วคราว 9 แห่ง 4 จังหวัด รวม 77,436 คน

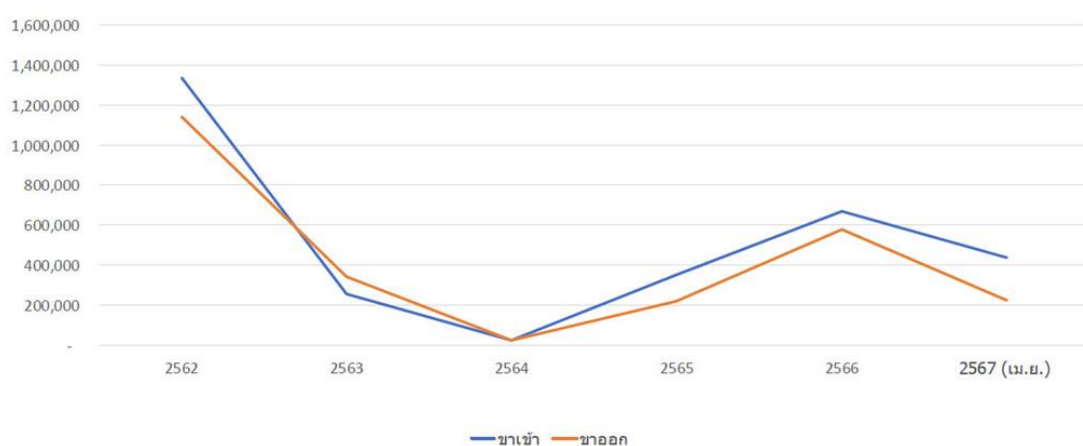
ผู้หนีภัยความไม่สงบที่เข้ามาใหม่ตั้งแต่ปี 2564 แรงงานข้ามชาติ 4 สัญชาติทั้งถูกและผิดกฎหมาย

ผู้เสียหายจากคดีค้ามนุษย์ และกลุ่มที่ต้องการความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม

2) ข้อมูลพื้นฐาน (Baseline)

- 2.1) สถานการณ์ผู้อพยพและแรงงานข้ามชาติ: มีแรงงานเมียนมาในไทยประมาณ 3-5 ล้านคน หลังรัฐประหารปี 2564 มีผู้ลงทะเบียน UNHCR เพิ่ม 14,450 คน สะท้อนความซับซ้อนที่ต้องการนโยบายยืดหยุ่นและครอบคลุม
- 2.2) การบริหารจัดการพื้นที่ชายแดน: สำนักงานจังหวัดตากจัดทำแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วมและจัดสรรงบประมาณหลายประเภท แต่โครงสร้างการปกครองท้องถิ่นที่ซับซ้อนเป็นความท้าทายด้านการประสานงาน
- 2.3) การค้าชายแดนและการจัดเก็บรายได้: ศุลกากรจังหวัดตากรับผิดชอบพื้นที่ 5 จังหวัด จัดเก็บรายได้จากอากรศุลกากร ค่าธรรมเนียม ภาษีมูลค่าเพิ่ม และภาษีเพื่อบำรุงรักษาไทย
- 2.4) การควบคุมการเข้า-ออกประเทศ: ชายแดนยาว 70 กิโลเมตร มีจุดผ่านแดนถาวรเพียง 2 จุด จำกัดเฉพาะคนไทยและเมียนมาข้ามแดนได้ อาจกระทบการท่องเที่ยวและการค้าระหว่างประเทศระยะยาว
- 2.5) การจัดสถานะทะเบียนผู้พลัดถิ่นรุ่นใหม่: ผู้หนีภัยในศูนย์พักพิง 77,436 คน แรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานถึง ก.พ. 2568 ประมาณ 2 ล้านคน ผู้ลงทะเบียน UNHCR 14,450 คน (คาดอีก 20,000 คนยังไม่ลงทะเบียน) และแรงงานเข้าเมืองผิดกฎหมายที่ขึ้นทะเบียนแล้ว 120,000 คน

สถิติการเดินทางเข้า - ออก ราชอาณาจักร สหประชาชาติ เมียนมา ปี 2562-2567 (ข้อมูลถึง 23 เม.ย. 67)

หมายเหตุ: นำเสนอผู้ที่เดินทางผ่านทางบก อากาศ และน้ำ

รูปที่ 4.1 สถิติการเดินทางเข้า-ออก ราชอาณาจักร สหประชาชาติเมียนมา ปี 2562-2567

ที่มา: สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดตาก

3) ข้อมูลผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Analysis)

- 3.1) ระดับนโยบายและการประสานงานระหว่างประเทศ:
สภาความมั่นคงแห่งชาติกำหนดนโยบายหลัก ร่วมกับกระทรวงกลาโหม มหาดไทย และการต่างประเทศ ซึ่งประสานกับ UNHCR และศูนย์ AHA ของอาเซียน
ความท้าทายคือการบูรณาการให้ทันสถานการณ์ฉุกเฉิน
- 3.2) การบริหารจัดการระดับพื้นที่:
ผู้ว่าราชการจังหวัดตากต้องสร้างสมดุลระหว่างความมั่นคงกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ร่วมกับหน่วยงานความมั่นคง อปท. และภาคส่วนต่างๆ
- 3.3) การควบคุมการเข้า-ออกและการค้าชายแดน:
ด่านศุลกากรแม่สอดและตรวจคนเข้าเมืองต้องจัดการการค้าคนกระบอบและการลักลอบเข้าเมือง พร้อมอำนวยความสะดวกด้านการค้าและการท่องเที่ยว
- 3.4) การจัดการแรงงานต่างด้าวและผู้อพยพ: กระทรวงแรงงานควบคุมการทำงาน กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ดูแลผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ กระทรวงยุติธรรมคุ้มครองสิทธิ
ความท้าทายคือสมดุลระหว่างกฎหมายกับสิทธิมนุษยชน
- 3.5) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียการจัดสถานะทะเบียนผู้พลัดถิ่น: หน่วยงานภาครัฐ (สมช. มหาดไทย แรงงาน ต่างประเทศ กองทัพบก ตม.) องค์กรระหว่างประเทศ (UNHCR, IOM) ภาคประชาสังคม (NGO, สภาภาคไทย) ผู้พลัดถิ่นกลุ่มต่างๆ นายจ้าง/ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่น

4) ช่องว่างสำคัญ (Critical Gap)

- 4.1) การจัดการการย้ายถิ่นและผู้อพยพ: ขาดกระบวนการจำแนกประเภทผู้อพยพที่ชัดเจน
ขาดฐานข้อมูลกลาง และขาดกำลังพลควบคุมชายแดนยาว 70 กิโลเมตร
- 4.2) การวางแผนและบูรณาการนโยบาย: ยังไม่มีแผนรองรับผลกระทบระยะยาวด้านสาธารณสุข การศึกษา และการจ้างงาน ขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน
- 4.3) การพัฒนาเศรษฐกิจและการค้า: การค้าคนกระบอบสูงถึง 65%
ขาดการลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษเนื่องจากความไม่แน่นอนทางการเมืองของประเทศเพื่อนบ้าน
- 4.4) การรักษาความมั่นคงและการพัฒนาอย่างยั่งยืน: ขาดการบริหารที่สมดุลระหว่างความมั่นคง เศรษฐกิจ และมนุษยธรรม

- 4.5) การจัดการสถานะทะเบียนผู้ผลิตถิ่นใหม่: ขาดกลไกจำแนกประเภท ฐานข้อมูลกลาง แนวทางระยะยาว มาตรการรองรับผู้มีทักษะสูง การบูรณาการระดับพื้นที่ การมีส่วนร่วมของชุมชน งบประมาณ และสาธารณูปโภครองรับ
- 4.6) การพัฒนาศักยภาพบุคลากรและการวิจัย:
ขาดการพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้รับมือสถานการณ์ที่ซับซ้อน
และขาดงานวิจัยประเมินผลกระทบอย่างเป็นระบบ

4.1.2 ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ

1) ข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบัน (Current Situation)

จังหวัดตากตั้งอยู่ปลายแนว East-West Economic Corridor (EWEC) และจุดตัด North-South Economic Corridor (NSEC) เชื่อมโยงการขนส่งผู้โดยสารและสินค้าเกษตรกับเมียนมาและจีน ผ่านทางหลวงหมายเลข 1 ตัดกับหมายเลข 12 (ตาก-แม่สอด 80 กม.) ซึ่งกำลังขยายเป็น 4 ช่องจราจร
แม่สอดถูกเสนอยกฐานะเป็นจังหวัดและเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษตามแผนพัฒนาประเทศ

1.1 การจัดตั้งนิติบุคคลใหม่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษตาก

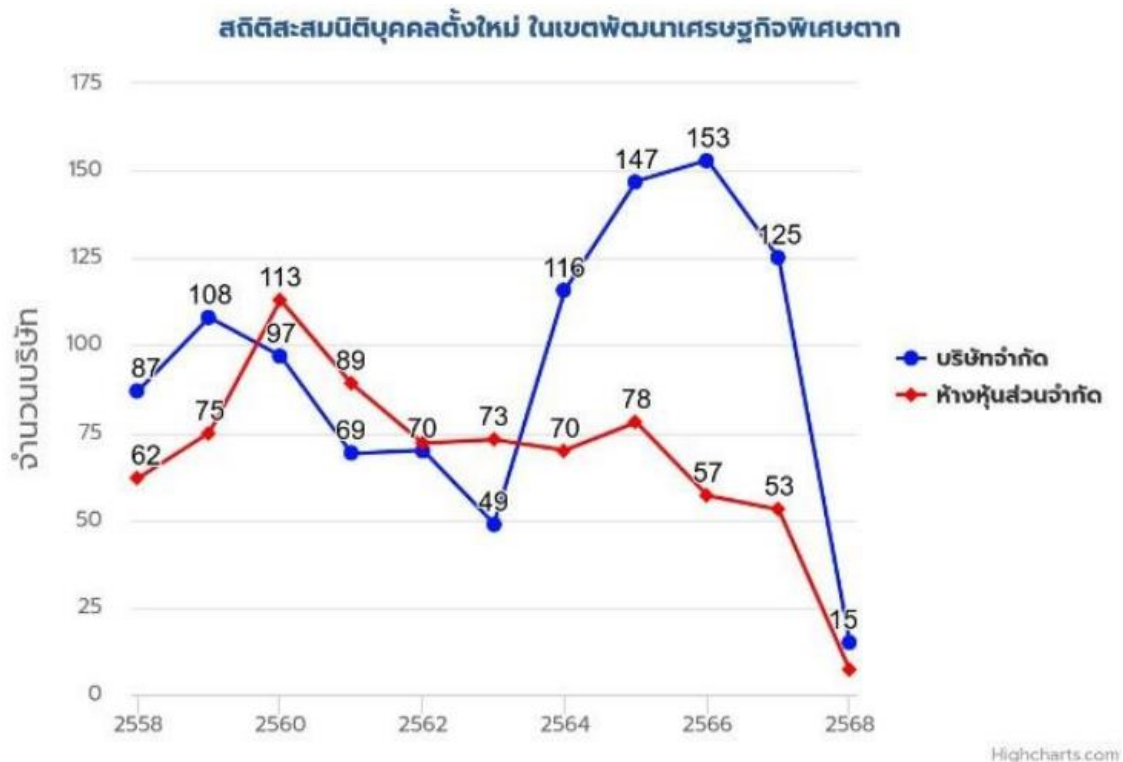
ระหว่าง 1 ม.ค. 2558 - 31 ม.ค. 2567 อำเภอแม่สอดมีการจัดตั้งบริษัทจำกัดมากที่สุดถึง 439 ราย (ทุนจดทะเบียนรวมกว่า 2,912 ล้านบาท) และห้างหุ้นส่วนจำกัด 105 ราย
นำหน้าพบพระและแม่ระมาดอย่างชัดเจน สะท้อนบทบาทศูนย์กลางการค้าชายแดนของแม่สอด

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลนิติบุคคล 1 ม.ค. 2558 – ก.พ. 2567 (สรุป)

อำเภอ	บริษัทจำกัด (ราย)	ทุนจดทะเบียน (บาท)	หจก. (ราย)
แม่สอด	439	2,912,105,800	105
พบพระ	53	89,500,000	65
แม่ระมาด	37	48,700,000	76
รวม	529	3,050,305,800	246

ที่มา: สำนักงานพาณิชย์จังหวัดตาก

สถิติสะสมปี 2558-2568 มีการจัดตั้งธุรกิจใหม่รวม 1,892 ราย มูลค่าทุนจดทะเบียนรวม 4,201.62 ล้านบาท
แต่จำนวนบริษัทใหม่ลดจากจุดสูงสุด 153 รายในปี 2566 เหลือเพียง 15 รายในปี 2568
สะท้อนความผันผวนจากปัจจัยความมั่นคงชายแดน

รูปที่ 4.3 สถิติสะสมนิติบุคคลตั้งใหม่ ปี 2558 – 2568

ที่มา: ศูนย์อำนวยการขับเคลื่อนเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก (2568)

การลงทุนที่ได้รับการส่งเสริมจาก BOI มีทั้งสิ้น 49 โครงการ มูลค่า 5,195 ล้านบาท ดำเนินการจริงแล้ว 34 โครงการ (3,467 ล้านบาท) ครอบคลุมอุตสาหกรรมเสื้อผ้า/เครื่องนุ่งห่ม/กระเป๋า (15 บริษัท) BCG Economy (10 บริษัท) และอุตสาหกรรม/บริการอื่นๆ (8 บริษัท) อย่างไรก็ตาม ผู้ขอรับการส่งเสริมลดจากสูงสุด 17 รายในปี 2560 เหลือศูนย์รายในปี 2568 สะท้อนการหดตัวของความเชื่อมั่นนักลงทุน

1.2 สถานการณ์การค้าชายแดน

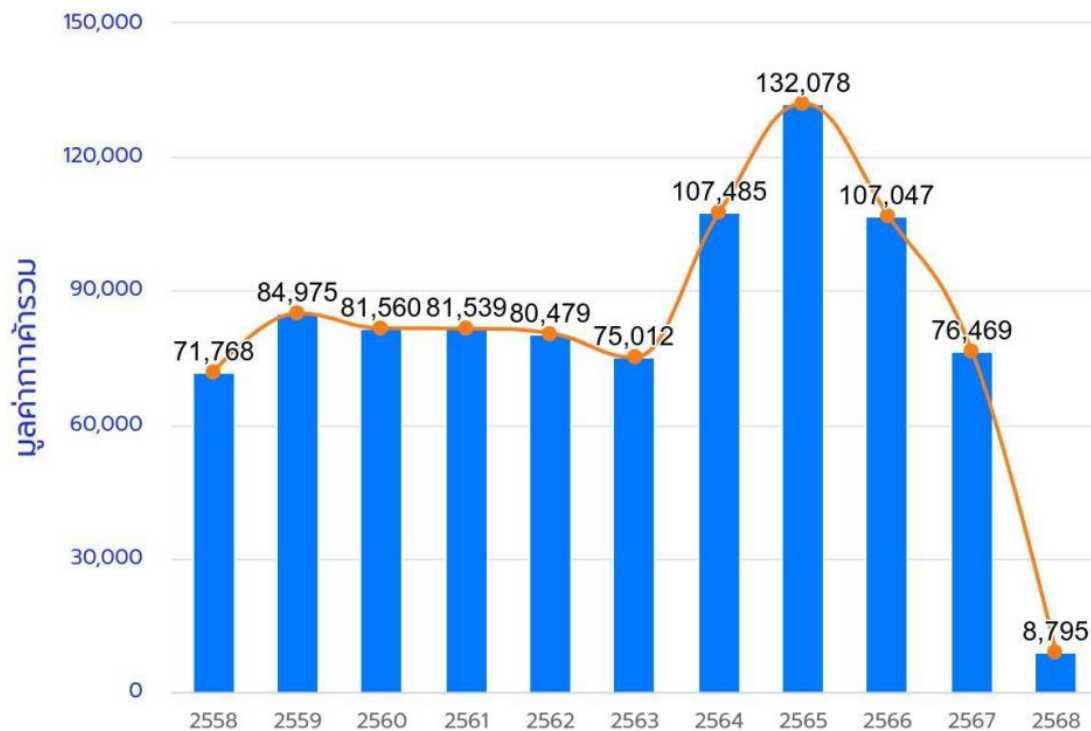
ช่วง 1 ต.ค. 2565 - 30 ส.ค. 2566 จังหวัดตากมีมูลค่าส่งออก 88,594 ล้านบาท นำเข้า 14,616 ล้านบาท รวม 103,211 ล้านบาท ดุลการค้าเกินดุล 73,978 ล้านบาท สินค้าส่งออกสูงสุดคือโทรศัพท์และอุปกรณ์ น้ำมันดีเซล และเม็ดพลาสติกสินค้านำเข้าสูงสุดคือเมล็ดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และแป้งข้าวเจ้า

ตารางที่ 4.3 สินค้านำเข้า-ส่งออกสำคัญ (1 ต.ค. 2565 – 30 ส.ค. 2566) หน่วย: ล้านบาท

สินค้าส่งออก	มูลค่า	สินค้านำเข้า	มูลค่า
โทรศัพท์พร้อมอุปกรณ์	3,965	เมล็ดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	6,344
น้ำมันดีเซล	3,207	แป้งข้าวเจ้า	1,283
เม็ดพลาสติก	2,396	โค-กระบือ (มีชีวิต)	963
เครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์	2,136	เศษอลูมิเนียมเก่า	837
มูลค่ารวม	88,594	มูลค่ารวม	14,616

ที่มา: ด่านศุลกากรแม่สอด (2566)

การสู้รบในเมียนมาตั้งแต่สงคราม 2567 ทำให้การขนส่งผ่านสะพานมิตรภาพไทย-เมียนมาแห่งที่ 2 หยุดชะงักเกือบ 90% ความเสียหายทางเศรษฐกิจประมาณ 3,000-4,000 ล้านบาท และมีผู้ลี้ภัยอพยพเข้าไทยเกือบ 3,000 คน มูลค่าการค้าชายแดนลดลงจาก 132,078 ล้านบาท (2565) เหลือ 76,469 ล้านบาท (2567) แม้จะมีคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก (ตามคำสั่งจังหวัดที่ 3511/2564) ทำหน้าที่ขับเคลื่อนอยู่ก็ตาม

รูปที่ 4.5 มูลค่าการค้าชายแดนระหว่างไทย-เมียนมา ปี 2558 - 2568

ที่มา: ศูนย์อำนวยการขับเคลื่อนเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก (2568)

1.3 สถานการณ์จำแนกตามภาคเศรษฐกิจ

- สินค้าเกษตร: พืชเศรษฐกิจหลักคือข้าวโพด (อาหารสัตว์) รองลงมาคือข้าว มันสำปะหลัง ถั่วเขียว และอ้อย
- สินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI): จังหวัดตากมี 4 ชนิด ได้แก่ แป้งอ้อยแม่สอด ครกหินแกรนิตตาก กล้วยหอมทองพวพระ และอะโวคาโดตาก ส่วนใหญ่ผลิตโดยวิสาหกิจชุมชนโดยใช้วัตถุดิบท้องถิ่น
- การท่องเที่ยว: แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ได้แก่ เนินพิศวง อุทยานการเรียนรู้เฉลิมพระเกียรติ และพิพิธภัณฑ์นครแม่สอด มีชุมชนท่องเที่ยว OTOP 47 ชุมชน แบ่งเป็นประเภท B (ดาวรุ่ง) และ C (โดดเด่นเฉพาะด้าน) ลงทะเบียนแล้ว 7 ชุมชน

4) ช่องว่างสำคัญ (Critical Gap)

ขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐและความไม่สอดคล้องระหว่างนโยบายกับสภาพจริง ทำให้การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษไม่บรรลุเป้าหมายเต็มที่
ความไม่สมดุลทางเศรษฐกิจทำให้ผลประโยชน์กระจุกตัวอยู่กับธุรกิจนอกพื้นที่มากกว่าคนท้องถิ่น
การทำงานแบบแยกส่วนขององค์กรในชุมชนขาดการบูรณาการ
และการเปลี่ยนแปลงส่วนบุคคลการที่รวดเร็วทำให้ขาดการส่งต่อความรู้ จำเป็นต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
ปรับปรุงระบบการศึกษา และสร้างสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่เอื้อต่อการลงทุนระยะยาว

4.1.3 คุณภาพชีวิตด้านสุขภาวะ

1) ข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบัน (Current Situation)

อำเภอแม่สอดมีพื้นที่ 1,986.12 ตร.กม. ประชากรปี 2565 รวม 145,488 คน (ชาย 73,064 หญิง 72,424)
ความหนาแน่น 86.23 คน/ตร.กม. แบ่งเป็น 10 ตำบล 111 หมู่บ้าน
ประชากรหนาแน่นสุดที่ตำบลแม่สอดและตำบลแม่ปะ นอกจากกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิม
ยังมีผู้อพยพจากเมียนมาที่มาตั้งถิ่นฐานหรือแต่งงานกับคนท้องถิ่น
ทำให้สถานการณ์สาธารณสุขมีความซับซ้อน

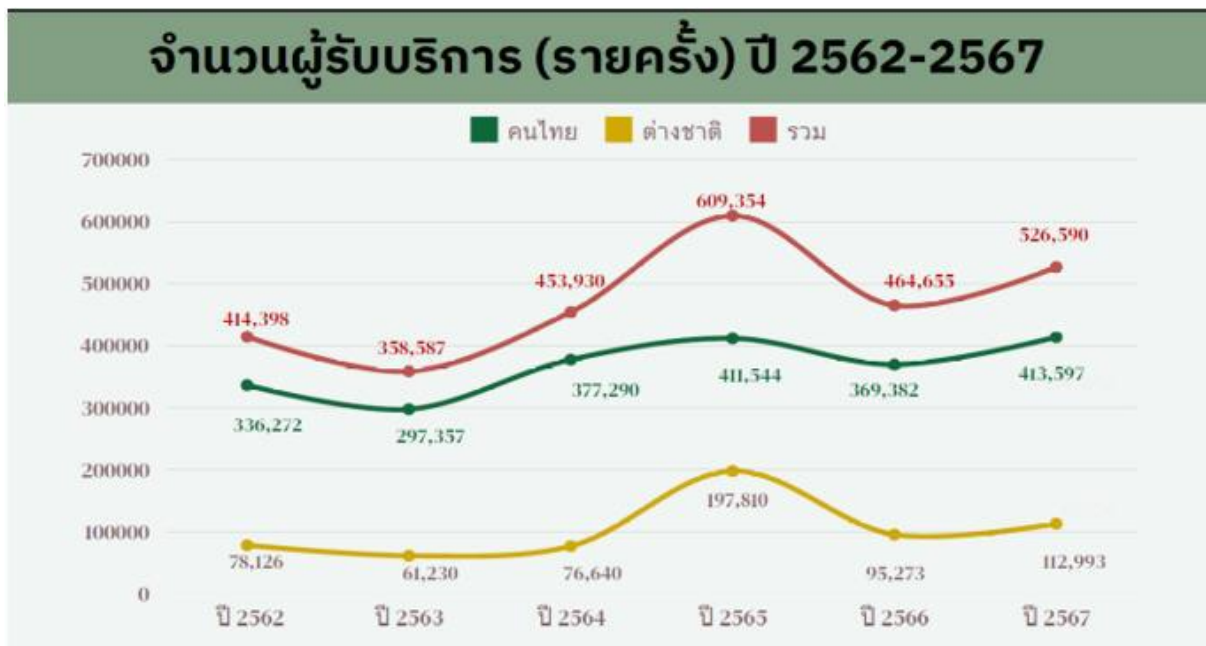
ตารางที่ 4.4 จำนวนประชากรอำเภอแม่สอด (สรุปตามตำบลหลัก)

ตำบล	ชาย	หญิง	รวม
แม่สอด	20,730	20,946	41,676
แม่ปะ	8,742	8,422	17,164
มหาวัน	8,033	8,120	16,153
แม่กาษา	7,073	7,155	14,228
อื่นๆ (7 ตำบล)	28,486	27,781	56,267
รวมทั้งอำเภอ	73,064	72,424	145,488

ที่มา: ที่ทำการปกครองจังหวัดตาก

2) ข้อมูลพื้นฐาน (Baseline)

อำเภอแม่สอดมีโรงพยาบาลรัฐ 420 เตียง 1 แห่ง โรงพยาบาลเอกชน 2 แห่ง คลินิกเอกชน 3 แห่ง
สถานีนอนมัย 11 แห่ง และ อสม. 244 คน ผู้ป่วยนอกที่โรงพยาบาลแม่สอดมี 61,000-76,000 คน/ปี
เป็นผู้ป่วยต่างชาติเกือบ 1 ใน 4 ผู้ป่วยในมี 21,000-28,000 คน/ปี เป็นต่างชาติเกือบครึ่งหนึ่ง โรคยอดนิยม 5
อันดับแรกในผู้ป่วยไทยและต่างชาติคือความดันโลหิตสูง Hyperlipidaemia และเบาหวาน

รูปที่ 4.5 จำนวนผู้ป่วยที่เข้ารับบริการที่โรงพยาบาลแม่สอด ปี 2562 - 2567

ที่มา: โรงพยาบาลแม่สอด

นอกจากนี้ คลินิกแม่ตาว (ก่อตั้งปี 2532 โดย พญ. ชินเทีย หม่อง) ให้บริการผู้ป่วย 50,000-110,000 คน/ปี โดยมีเพียง 22-60% ที่มีหลักประกันสุขภาพ และ 7-42% เป็นผู้ป่วยข้ามพรมแดนจากเมียนมา ด้านวัณโรค ซึ่งเป็นโรคติดต่อสำคัญที่กลับมาระบาดซ้ำในพื้นที่ ข้อมูลผู้ป่วยขึ้นทะเบียนทั้งไทยและต่างชาติปี 2561-2567 แสดงแนวโน้มดังนี้

รูปที่ 4.9 ผู้ป่วยวัณโรคไทยและต่างชาติที่ขึ้นทะเบียนในจังหวัดตาก ปี 2561-2567

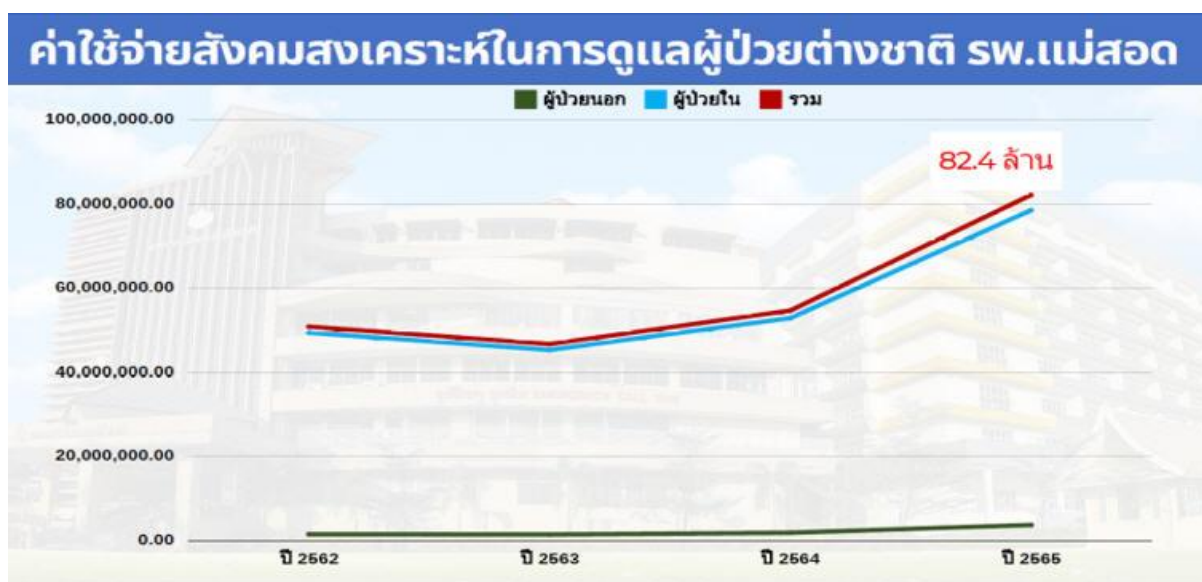
ที่มา: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดตาก

3) ข้อมูลผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Analysis)

สาธารณสุขจังหวัดตาก สาธารณสุขอำเภอแม่สอด โรงพยาบาลแม่สอด คลินิกชุมชนอบอุ่นเทศบาลแม่สอด ศูนย์ควบคุมโรคติดต่ออำเภอแม่สอด คลินิกแม่ตาว Shoklo Malaria Research Unit มูลนิธิศุภนิมิต และองค์กรพัฒนาชุมชนแม่สอด

4) ช่องว่างสำคัญ (Critical Gap)

- 4.1) ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม: บ้านเช่าแออัด (13-15 คน/ห้อง) ที่พักชั่วคราวไม่ได้มาตรฐาน ขาดสาธารณูปโภคพื้นฐานและระบบจัดการขยะ
- 4.2) การควบคุมและป้องกันโรค: คัดกรองยากในประชากรแฝงที่เคลื่อนย้ายบ่อย มาเลเซียกลับมาระบาดซ้ำสูงสุดในประเทศ การรักษาไม่ต่อเนื่องในแรงงานข้ามชาติ ความร่วมมือข้ามพรมแดนหยุดชะงักจากความไม่สงบ
- 4.3) การเข้าถึงบริการสุขภาพ: งบประมาณรายหัวไม่สอดคล้องกับประชากรจริง ค่ารักษาที่เรียกเก็บไม่ได้จากผู้ป่วยต่างชาติเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง (ดูรูปที่ 4.12) ปัญหาสุขภาพแม่และเด็กในกลุ่มข้ามชาติทั้งการฝากครรภ์ ภาวะทุพโภชนาการ และการเข้าถึงวัคซีน
- 4.4) ความปลอดภัยบนท้องถนน: อุบัติเหตุจราจรเพิ่มขึ้นจากการขาดความรู้กฎจราจรและพฤติกรรมขับขี่ไม่ปลอดภัย

รูปที่ 4.12 ค่ารักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลแม่สอดเรียกเก็บไม่ได้จากผู้ป่วยต่างชาติ
ที่มา: โรงพยาบาลแม่สอด

4.1.4 คุณภาพชีวิตด้านการเรียนรู้

1) ข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบัน (Current Situation)

ความขัดแย้งในเมียนมาทำให้เด็กพลัดถิ่นจำนวนมากต้องการเข้าถึงการศึกษา UNICEF สนับสนุนเด็กต่างชาติ 26,264 คนให้เข้าถึงการศึกษาทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ แต่การพลัดถิ่นต่อเนื่องขัดขวางคุณภาพและความสม่ำเสมอของการศึกษา สถานศึกษาไทยในแม่สอดก็ได้รับผลกระทบจากจำนวนเด็กต่างชาติที่หลั่งไหลเข้ามาเช่นกัน

2) ข้อมูลพื้นฐาน (Baseline)

- 2.1 การเรียนในระบบโรงเรียน: อำเภอแม่สอดมีโรงเรียน 67 แห่ง (สพป.ตากเขต 2 39 แห่ง เอกชน 9 แห่ง เทศบาล 6 แห่ง และอื่นๆ) นักเรียนทั้งจังหวัด 54,000 คน ครู 2,400 คน เด็กไร้สัญชาติที่ไม่มีหลักฐานยืนยันตัวตนไม่สามารถเข้าเรียนโรงเรียนรัฐได้ แต่เข้าศูนย์การเรียนรู้เด็กต่างด้าว (migrant learning center) ซึ่งมี 64 ศูนย์ใน 5 อำเภอ จัดการเรียนโดยองค์กรพัฒนาเอกชน/มูลนิธิ
- ระดับอาชีวศึกษา-อุดมศึกษา: วิทยาลัยเทคนิคแม่สอดเปิดสอน ปวช./ปวส. 12 สาขา วิทยาลัยชุมชนตากมีนักศึกษา 806 คน ใน 5 สาขา และมหาวิทยาลัยราชภัฏ วิทยาเขตกำแพงเพชรแม่สอดมีนักศึกษาประมาณ 400 คน รวมนักศึกษาต่างชาติจากเมียนมา 19 คน
- โรงเรียนจีนตี่มิ่ง (ก่อตั้ง 2490) มีนักเรียน 2,263 คน ครูไทย 98 คน ครูจีน 60 คน เน้นภาษาจีนและภาษาอังกฤษ ผลสัมฤทธิ์ O-Net สูงกว่าค่าเฉลี่ยจังหวัดและประเทศทุกระดับชั้น
- 2.2 การศึกษาไม่เป็นทางการ: ภาคประชาสังคมจัดอบรมทักษะอาชีพและความรู้แก่ผู้พลัดถิ่น เช่น Hero Assisted Migrant (HAM) Migrant College Overseas Irrawaddy Association (OIA) และมูลนิธิเพื่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา (HRDF)

3) ข้อมูลผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Analysis)

ภาครัฐ/วิชาการ: สพฐ. สช. มรภ.กำแพงเพชรแม่สอด วิทยาลัยเทคนิคแม่สอด วิทยาลัยชุมชนตาก กศน.แม่สอด ภาคเอกชน: โรงเรียนจีนตี่มิ่ง หอการค้าจังหวัดตาก ภาคประชาสังคม: องค์กรและกลุ่มชาติพันธุ์จากเมียนมาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและอบรมทักษะให้กลุ่มของตน

4) ความต้องการ (Demand) ด้านการเรียนรู้

ประชากรไทย-เมียนมาอายุ 20-50 ปี ต้องการเรียนภาษาอังกฤษมากที่สุด รองลงมาคือการค้าข้ามแดน โดยต้องการเรียนออนไลน์ไม่มีค่าใช้จ่ายหรือเรียนวันหยุด/เวลาว่าง ผู้ตอบร้อยละ 88 สนใจไปทำงานร่วมกับหน่วยงานฝั่งพม่า

5) ช่องว่างสำคัญ (Critical Gaps)

- 5.1 ระดับประถม-มัธยม: นักเรียนไร้สัญชาติเพิ่มขึ้นถึง 80% ในบางสถานศึกษา
ต้องใช้ภาษาอังกฤษสื่อสารกระบวนการเรียนของเด็กไทย
โรงเรียนบางแห่งตั้งในพื้นที่ป่าอนุรักษ์สร้างอาคารถาวรไม่ได้ ครูขาดแคลนและขาดทักษะภาษาพม่า
งบประมาณพึ่งพา สพฐ. แหล่งเดียว และนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนกับความมั่นคงขัดแย้งกัน
- 5.2 ระดับอาชีวศึกษา-อุดมศึกษา:
เยาวชนไทยเรียนจบแล้วออกไปทำงานนอกพื้นที่เพราะขาดตลาดงาน
เยาวชนพม่าขาดทักษะภาษาและการทำงาน คนในพื้นที่ขาดความรู้ด้านการค้าชายแดน
และบัณฑิตจบใหม่ว่างงานเพราะทักษะไม่ตรงตลาดแรงงาน
- 5.3 ช่องว่างเชิงโครงสร้าง: ความไม่สมดุลทางเศรษฐกิจ (รายได้กระจุกตัว)
การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างธุรกิจสู่ทุนนอกพื้นที่ การทำงานแบบแยกส่วนขาดบูรณาการ
และความไม่สอดคล้องระหว่างนโยบายชาติกับความต้องการท้องถิ่น

6) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาด้านการเรียนรู้

- จัดหลักสูตรระยะสั้นภาษาไทย-
อังกฤษและความรู้กฎหมายผ่านระบบออนไลน์สำหรับประชากรต่างชาติ
- อบรมทักษะที่ตลาดแรงงานต้องการ เช่น การค้าออนไลน์ การดูแลผู้สูงอายุ ธุรกิจข้ามแดน
เกษตรมูลค่าสูง และการท่องเที่ยว
- ติดตามและช่วยหางานให้บัณฑิตจบใหม่ จัดหาครูที่ใช้ภาษาพม่าได้ และจัดทำแผน 10
ปีพัฒนาการศึกษาพื้นที่ชายแดน

4.1.5 คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยว

1) ด้านสิ่งแวดล้อม

1.1) ข้อมูลพื้นฐาน: แม่สอดยกฐานะเป็นอำเภอในปี 2441 มีพื้นที่ 1,986.12 ตร.กม. (12.11% ของจังหวัดตาก) สภาพภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงชันสลับหุบเขา (ที่ราบเพียง 20%) มีแม่น้ำเมยความยาวประมาณ 75 กม. เป็นเส้นกั้นพรมแดนธรรมชาติกับเมียนมา แบ่งเป็น 10 ตำบล ประชากรรวม 144,691 คน (66,244 ครัวเรือน)

1.2-1.9) ทรัพยากรธรรมชาติและการใช้ที่ดิน: พื้นที่ป่าไม้รวม 1,390,493 ไร่ (ป่าสงวน 648,657 ไร่ อุทยานแห่งชาติตากสินมหาราชและน้ำตกพาเจริญรวมกว่า 627,000 ไร่) แหล่งน้ำสำคัญคือแม่น้ำเมย ห้วยแม่ละเมา และห้วยแม่สอด พื้นที่เกษตร 323,658 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นเกษตรเชิงเดี่ยว (80%) มีที่ดินกว่า

10,000 ไร่ปนเปื้อนแคดเมียมต้องหยุดทำนา

ภาคอุตสาหกรรมกระจุกตัวในเขตเทศบาลและขยายไปตำบลรอบนอกโดยไม่มีผังเมืองรองรับ

1.10-1.11) มลภาวะ PM 2.5 และการเติบโตของเมือง: ฝุ่น PM 2.5 สูงในเดือน ก.พ.-มี.ค. ส่วนใหญ่มาจาก hotspot การเผาพื้นที่เกษตรเชิงเดี่ยวฝั่งเมียนมา แผนผังเมือง (Zoning) ที่เตรียมไว้ตั้งแต่ปี 2558 เพื่อรองรับเขตเศรษฐกิจพิเศษยังไม่ได้ดำเนินการต่อเนื่องเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายส่วนกลาง

1.12) ขยะ: เก็บขยะได้ประมาณ 70 ตัน/วัน มีพื้นที่บ่อขยะ 70 ไร่ (รองรับได้ 150 ตัน/วัน)

โครงการโรงไฟฟ้าจากขยะร่วมกับบริษัทเอกชนก่อสร้างแล้วกว่า 80%

แต่หยุดชะงักจากข้อพิพาททางกฎหมาย/การเมืองท้องถิ่น

1.13-1.15) สังคม-วัฒนธรรมและเครือข่ายภาคประชาสังคม: แม่สอดเป็นเมืองพหุวัฒนธรรม (ไทยใหญ่ กะเหรี่ยง มุสลิม จีน) มีเครือข่ายภาคประชาสังคมเข้มแข็งหลายกลุ่ม เช่น เครือข่ายรักษาลำห้วยแม่สอด เครือข่ายป่าชุมชน สภามหาใจแม่สอด และ Young Entrepreneur Club (YEC) รวมถึงองค์กรช่วยเหลือผู้อพยพ เช่น IRC และ HRDF

ช่องว่างสำคัญด้านสิ่งแวดล้อม (Critical Gap)

- นโยบาย กฎหมาย และการบังคับใช้: แผนงานบูรรวมศูนย์ส่วนกลางขาดความต่อเนื่องเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือบุคลากร
- ผลกระทบจากการสู้รบในเมียนมา: กระทบการค้า การขนส่ง และความร่วมมือข้ามพรมแดน เช่น การจัดการฝุ่น PM 2.5 และขยะในแม่น้ำเมย
- ความต่อเนื่องของโครงการ:
หลายโครงการหยุดชะงักจากการเปลี่ยนผู้รับผิดชอบหรืองบประมาณไม่ต่อเนื่อง
- การเมืองท้องถิ่น: การเปลี่ยนผู้นำทำให้โครงการ (เช่น โรงไฟฟ้าจากขยะ) หยุดชะงักหลายปี
- การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย:
มีเวทีรับฟังความเห็นแต่กระบวนการตัดสินใจจริงมักไม่เปิดเผยต่อสาธารณะ
- ศักยภาพของคนท้องถิ่น: ภาครัฐเห็นว่าต้องเสริมศักยภาพ
ขณะที่ภาคประชาสังคมเห็นว่าท้องถิ่นทำได้เองหากได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสม

แนวทางการจัดการที่เสนอ (จากเวทีประชุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 30 ส.ค. 2567)

- ฟื้นฟูป่าและแหล่งน้ำผ่านโครงการพระราชดำริแม่สอดและศูนย์พหุภาษาสตรีผาแดง
พร้อมจัดทำแนวเขตป่าอนุรักษ์-พื้นที่ทำกิน (คทช.) และส่งเสริมป่าชุมชน

- ส่งเสริมเกษตร 4 ด้าน: ความมั่นคงในที่ดิน เทคโนโลยี/วิชาการต่อเนื่อง เงินทุน และระบบตลาดรองรับ
- จัดทำผังเมือง (Zoning) รองรับเขต Logistic Center และพัฒนากลไกประสานงานระหว่างภาครัฐ ท้องถิ่น เอกชน และประชาสังคม
- เปิดเวทีสาธารณะและพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างแท้จริง
- กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น (Localization) สนับสนุนผู้ประกอบการรุ่นใหม่ และเดินหน้าโครงการจัดการขยะเพื่อผลิตไฟฟ้าอย่างต่อเนื่อง

2) ด้านการท่องเที่ยว

2.1) ข้อมูลปัจจุบัน: จังหวัดตากติดอันดับ 3 ของประเทศด้านการท่องเที่ยวในปี 2562 แต่ปี 2566

รายได้ท่องเที่ยวแม่สอดไม่เกิน 5,000 ล้านบาท และปี 2567 ผู้มาเยือนเพิ่มขึ้นเพียง 5%

(ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ 13%) รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติลดลง 1.8%

นักท่องเที่ยวยังพบปัญหาด้านการจราจร/ที่จอดรถ มาตรฐานบริการ และปัญหาขยะ

รูปที่ 4.13 สถานการณ์ท่องเที่ยวประเทศไทยในปี 2562

ที่มา: กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา

2.2) ข้อมูลพื้นฐาน: แม่สอดมีต้นทุนด้านทำเลชายแดน ความหลากหลายทางวัฒนธรรม

และการท่องเที่ยวโดยชุมชน (เช่น ห้วยปลาหลด) มีสมาคมท่องเที่ยวแม่สอด-เมียวดีเป็นกลไกขับเคลื่อนสำคัญ

2.3) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย: สำนักงานการกีฬาและการท่องเที่ยวจังหวัด สมาคมท่องเที่ยวแม่สอด-เมียวดี

และกลุ่มผู้ประกอบการรุ่นใหม่

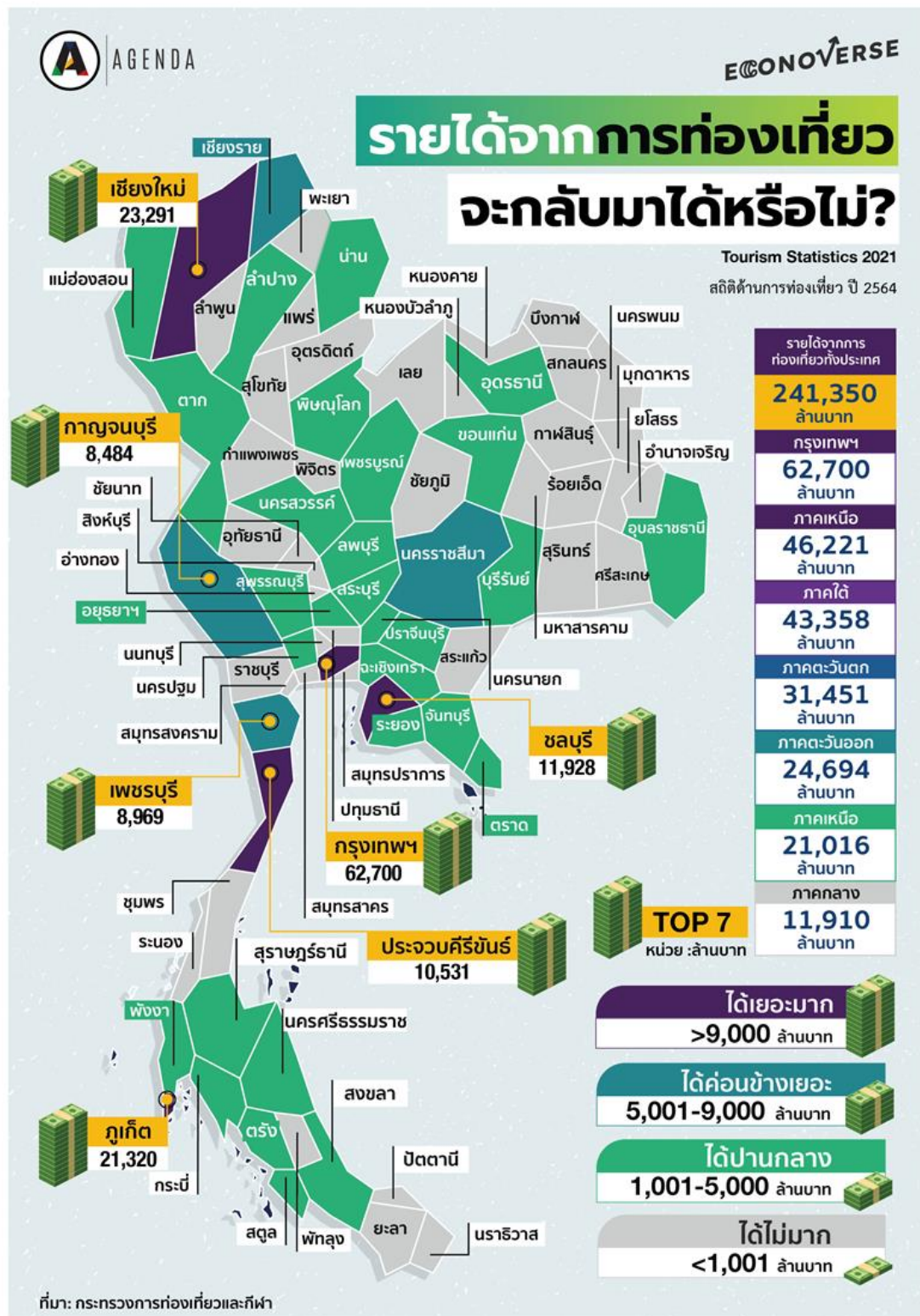
2.4-2.5) สถานการณ์และช่องว่างสำคัญ:

แม่สอดมุ่งเข้าร่วมกลุ่มท่องเที่ยวภาคเหนือตอนล่างที่เน้นความยั่งยืนและการมีส่วนร่วมของชุมชน

แต่ยังมีช่องว่างด้านความเข้าใจทุนทางวัฒนธรรม ขีดความสามารถของชุมชนในการรองรับ

ซีตรองรับด้านสิ่งแวดล้อม (ขยะ พลังงาน น้ำ

ก๊าซเรือนกระจกและกลไกติดตามผลกระทบ/มาตรฐานการพัฒนา

รูปที่ 4.14 สถิติการท่องเที่ยว ปี 2564

ที่มา: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

2.6) ข้อเสนอแนะ: ศึกษาวิจัยสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ประเมินขีดความสามารถของชุมชน กำหนดขีดรองรับด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม จัดตั้งระบบติดตามประเมินผล และพัฒนา/บังคับใช้มาตรฐานการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเพื่อกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

4.2 พื้นที่อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

4.2.1 ความมั่นคงด้านการย้ายถิ่น

1) สถานการณ์ปัจจุบัน (Current Situation)

อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ได้ชื่อว่า "เมืองสามอ่าว" (อ่าวประจวบ อ่าวน้อย อ่าวมะนาว) เป็นอำเภอที่ตั้งของหน่วยราชการ มีบรรยากาศเงียบสงบ ต่างจากหัวหินที่เป็นเมืองท่องเที่ยว และทับสะแกที่เป็นแหล่งเกษตร

- ด้านความมั่นคง: มีจุดผ่อนปรนพิเศษด้านสิงขรเป็นจุดผ่านแดนสำคัญ
เคยระงับการข้ามแดนช่วงโควิด-19
สถานการณ์สู้รบในเมียนมาไม่ส่งผลให้เกิดการอพยพหนีภัยเข้าพื้นที่โดยตรง
แต่กระทบด้านการตรวจสอบสินค้านำเข้า-ส่งออกที่ต้องเข้มงวดขึ้น
- ด้านเศรษฐกิจ: มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรม (พิพิธภัณฑสถานสงครามเอเซียมหาบูรพา
พิพิธภัณฑสถานสัตว์น้ำห้วยกอ) เป็นแหล่งประมงชายฝั่งและเพาะปลูก (มะพร้าว มะม่วง สับปะรด)
แม้ด้านสิงขรได้รับผลกระทบจากความไม่สงบในเมียนมาทำให้ส่งออกลดลง
แต่สินค้าประมงแช่แข็งและอุปโภคบริโภคยังสร้างมูลค่าต่อเนื่อง
- ด้านสังคมและมนุษยธรรม: บริการทางการแพทย์จำกัดเพียงโรงพยาบาลประจวบฯ
แห่งเดียวที่มีศักยภาพสูง ทำให้แออัด โรงเรียนในพื้นที่รับเด็กทุกคนโดยไม่จำกัดสถานะเอกสาร
รวมถึงบุตรแรงงานต่างชาติ

2) ข้อมูลพื้นฐาน (Baseline)

อำเภอเมืองมีพรมแดนติดเมืองตะนาวศรี จ.มะริด เมียนมา ผ่านด่านสิงขร และติดต่อไทยทางตะวันออก แบ่งเป็น 3 ตำบล (คลองวาฬ เกาะหลัก อำเภอน้อย) เชื่อมกรุงเทพฯ ผ่านทางหลวงหมายเลข 4 (323 กม.) รถไฟ (318 กม.) และสนามบินหัวหิน (90 กม.)

- เศรษฐกิจ: รายได้หลักจากท่องเที่ยว เกษตร (มะพร้าว แก้ว ปาล์มน้ำมัน) และประมง
มูลค่าการค้าชายแดนด่านสิงขรปี 2566 รวม 1,671,988,984 บาท (นำเข้า ~1,556 ล้านบาท ส่งออก ~115 ล้านบาท) สินค้านำเข้าหลัก: ปู ปลา กุ้ง หอย กุ้ง พริก หอมแดง เมล็ดปาล์ม
สินค้าส่งออกหลัก: อาหารกุ้ง ลูกกุ้ง กระป๋องปลา แคลเซียมไฮโปคลอไรด์ วัสดุก่อสร้าง
คาดว่าหากยกระดับด่านสิงขรเป็นจุดผ่านแดนถาวรจะสร้างมูลค่าการค้าเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 1,330 ล้านบาท/ปี
- ประชากรและการย้ายถิ่น: ก.ค. 2567 มีแรงงานต่างชาติในจังหวัดรวม 33,876 คน แบ่งเป็นทั่วไป 809 คน MOU 1,874 คน BOI 27 คน ชนกลุ่มน้อย 260 คน และพื่อนอื่นๆ 30,906 คน
ส่วนคนไทยที่ไปทำงานต่างประเทศ (ต.ค. 2565-มี.ค. 2566) ไม่มีผู้แจ้งเพิ่มเติม มีเพียง re-entry 31 คน และเดินทางเอง 6 คน

3) ข้อมูลผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder Analysis)

- 3.1 ระดับนโยบาย: กระทรวงมหาดไทย (นโยบายคนเข้าเมือง/สถานะบุคคล) กระทรวงเกษตรฯ (พัฒนาสัปปะรดประจวบ Gold ทุเรียนป่าละอู) กระทรวงแรงงาน (จัดหางาน/แรงงานต่างด้าว) และกระทรวงสาธารณสุข (ดูแลแรงงานภาคประมง)
- 3.2 ระดับปฏิบัติการ: ฝ่ายปกครองอำเภอเมือง กอ.รมน.ประจวบฯ (ประสานงานความมั่นคง) ด่านศุลกากรประจวบคีรีขันธ์ สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 3.3 ภาคเอกชน: หอการค้าจังหวัด สมาอุตสาหกรรมจังหวัด สมาคมการท่องเที่ยว และสมาคมการประมง

4) วิเคราะห์ช่องว่างสำคัญ (Critical Gap)

- การบูรณาการระดับปฏิบัติการยังจำกัด
ขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรกรรมเมื่อเทียบกับศักยภาพการผลิตที่เติบโต
- บริการสาธารณสุขขั้นสูงกระจุกตัวที่โรงพยาบาลประจำฯ แห่งเดียว ทำให้แออัด
- ด้านสิ่งขรมีความพร้อมแต่ยังยกระดับเป็นจุดผ่านแดนถาวรไม่ได้เนื่องจากปัจจัยความมั่นคง
- ขาดการส่งเสริมตลาดส่งออกสำหรับสินค้าเกษตรอัตลักษณ์ เช่น สับปะรด ทุเรียน

5) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา

- พัฒนาระบบจำแนกและจัดการผู้อพยพหลากหลายกลุ่มอย่างมีมนุษยธรรม
- กอ.รมน.จังหวัดควรเป็นศูนย์ประสานงานความมั่นคงบูรณาการ
พร้อมสร้างเส้นทางความก้าวหน้าทางอาชีพให้เจ้าหน้าที่
- ส่งเสริมการค้าในระบบและการลงทุนในภาคประมง เกษตร และท่องเที่ยว
- ส่งเสริมบทบาทภาคประชาสังคมและ อปท. ในกิจกรรมเศรษฐกิจท้องถิ่น
- พัฒนาความร่วมมือกับเมียนมาเพื่อเปิดการค้าผ่านด่านสิ่งขรอย่างต่อเนื่อง

4.2.2 ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ

1) ข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบัน (Current Situation)

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีภูมิประเทศหลากหลาย (ภูเขา แม่น้ำ ชายฝั่งทะเล เกาะ)

อำเภอเมืองเป็นพื้นที่รอยต่อชายแดนไทย-เมียนมาตอนใต้ (ภาคตะนาวศรี) ผ่านด่านสิ่งขร-บ้านมุ้ง-เมืองตะนาวศรี-มะริด มีศักยภาพเชื่อมโยงการค้าฝั่งอันดามัน

2) ภาพรวมเศรษฐกิจจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2.1) GPP ปี 2565 อยู่ที่ 102,844 ล้านบาท อันดับ 33 ของประเทศ อันดับ 4 ของภาคตะวันตก

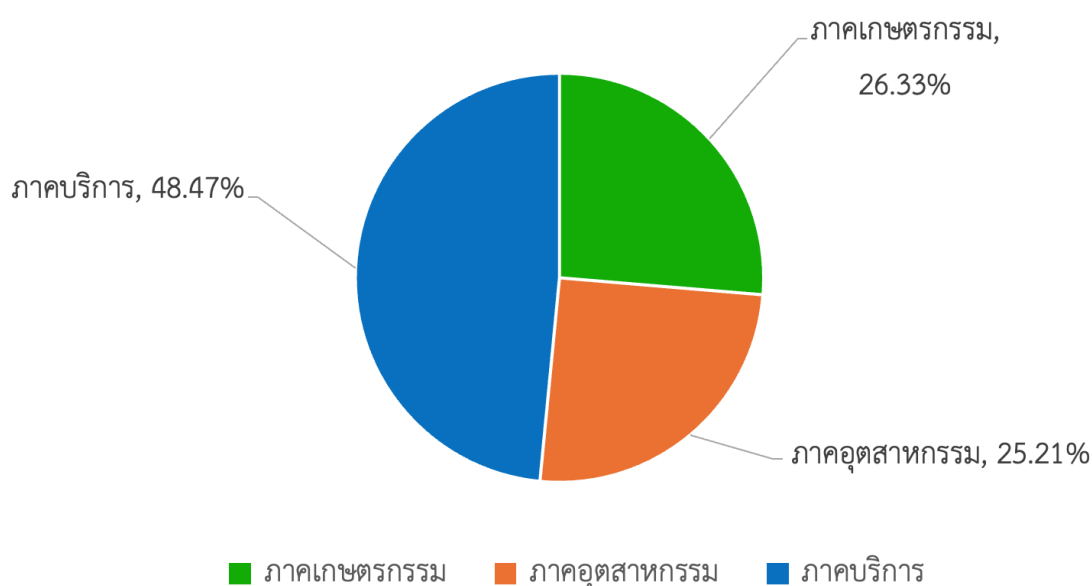
ขยายตัวจาก 96,670 ล้านบาท (2564) คิดเป็นร้อยละ 6.39 GPP ต่อหัวอยู่ที่ 211,209 บาท อันดับ 18 ของประเทศ (เพิ่มขึ้นร้อยละ 6.48)

ตารางที่ 4.7 GPP 5 อันดับแรกของประเทศและภาคตะวันตก (พ.ศ. 2565) หน่วย: ล้านบาท

จังหวัด	มูลค่า GPP	อันดับในประเทศ
กรุงเทพมหานคร	5,746,918	1
ชลบุรี	1,173,449	2
ราชบุรี	200,642	18
กาญจนบุรี	121,372	24
ประจวบคีรีขันธ์	102,844	33
เพชรบุรี	78,527	40

ที่มา: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2.2) โครงสร้างเศรษฐกิจปี 2565: ภาคบริการมูลค่า 49,846 ล้านบาท (48.47%) ภาคเกษตรกรรม 27,074 ล้านบาท (26.33%) และภาคอุตสาหกรรม 25,924 ล้านบาท (25.21%) ช่วงปี 2561-2565 สัดส่วนภาคเกษตรเพิ่มขึ้น (จาก 20.77% เป็น 26.33%) ขณะที่ภาคบริการลดลง (จาก 52.74% เป็น 48.47%) ส่วนหนึ่งจากผลกระทบโควิด-19 ต่อการท่องเที่ยว

รูปที่ 4.16 โครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปี พ.ศ. 2565

ที่มา: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2.3) สถานการณ์จำแนกตามภาคเศรษฐกิจ

- สินค้าเกษตร: พืชเศรษฐกิจหลัก 4 ชนิด ได้แก่ มะพร้าวผลแก่ สับปะรดโรงงาน ยางพารา และปาล์มน้ำมัน จังหวัดมีพื้นที่ปลูกมะพร้าว 359,670 ไร่ และสับปะรดโรงงาน 266,067 ไร่

มากที่สุดในประเทศ (อำเภอเมืองปลูกสับปะรด 49,805 ไร่)

นอกจากนี้ยังมีมะม่วงน้ำดอกไม้และวุ้นหางจระเข้

- สินค้า GI: ทุเรียนป่าละอู (หัวหิน) และมะพร้าวทับสะแก
อยู่ระหว่างขอขึ้นทะเบียนเพิ่มเติมคือสับปะรดสยามโกลด์ประจวบคีรีขันธ์ (ส่งออกมาเลเซียแล้ว)
และทุเรียนตะนาวศรีศรีษะ
- ภาคอุตสาหกรรม: ณ 31 ส.ค. 2567 มีโรงงานสะสม 408 แห่ง เงินลงทุนรวม 58,841.31 ล้านบาท
แรงงาน 18,442 คน อุตสาหกรรมลงทุนสูงสุด 3 อันดับ ได้แก่ เหล็กแผ่นรีดร้อน/เย็น อาหารกระป๋อง
(สับปะรด/ผัก) และผลิตภัณฑ์โลหะ

สถานการณ์การค้าชายแดน

ปี 2566 ด้านศุลกากรประจวบคีรีขันธ์มีมูลค่าส่งออก 1,004.72 ล้านบาท นำเข้า 47,443.59 ล้านบาท รวม
48,448.31 ล้านบาท ขาดดุล 46,438.87 ล้านบาท ขณะที่จุดผ่อนปรนพิเศษด้านสิ่งขรมีมูลค่าการค้ารวม
2,828.74 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2565 ถึงร้อยละ 122.16 (ส่งออก 219.01 ล้านบาท นำเข้า 2,609.73
ล้านบาท)

ตารางที่ 4.10 มูลค่าการค้าชายแดน ณ ด้านสิ่งขรม และด้านศุลกากรประจวบฯ (หน่วย: ล้านบาท)

ปี	สิ่งขรม: การค้ารวม	สิ่งขรม: ดุลการค้า	ศุลกากรประจวบฯ: การค้ารวม	ศุลกากรประจวบฯ: ดุลการค้า
2563	1,168.61	-829.63	18,992.62	-17,082.62
2564	1,267.33	-951.91	49,114.36	-44,810.86
2565	1,273.27	-1,051.87	50,350.05	-44,234.57
2566	2,828.74	-2,390.72	48,448.31	-46,438.87

ที่มา: ด้านศุลกากรประจวบคีรีขันธ์

ความไม่สงบในรัฐกะเหรี่ยง (KNLA กับทหารเมียนมา) บริเวณเมียวดี-กอกอเร็ก

ทำให้การขนส่งผ่านด่านแม่สอดหยุดชะงัก ผู้ประกอบการบางส่วนหันไปใช้เส้นทางอื่น เช่น R3A ผ่านลาวไปจีน
หรือพิจารณาเส้นทางเลือก ได้แก่ ระนอง พุน้ำร้อน เจดีย์สามองค์ และสิ่งขรม

ซึ่งด้านสิ่งขรมมีศักยภาพเป็นเส้นทางลัดสู่ย่างกุ้งด้วยต้นทุนต่ำ

แต่ก็เคยหยุดชะงักบางช่วงจากสถานการณ์ในเมียนมาเช่นกัน

3) ข้อมูลพื้นฐาน (Baseline)

แผนพัฒนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (2566-2570) มุ่งสู่ "เมืองท่องเที่ยวทรงคุณค่าระดับนานาชาติ เกษตรปลอดภัย ด้านสิ่งขจรเบียงเศรษฐกิจแห่งอนาคต สังคมผาสักตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง" เน้นพัฒนานวัตกรรมเกษตรอุตสาหกรรมคุณภาพสูง (สับปะรด มะพร้าว) และยกระดับการค้า-การลงทุนกับอาเซียนผ่านด้านสิ่งขจร ตัวชี้วัดสำคัญ ได้แก่ GPP ภาคเกษตร/อุตสาหกรรมเพิ่มร้อยละ 2/ปี มูลค่าการค้าชายแดนเพิ่มร้อยละ 1/ปี อัตราขยายตัว GPP รวมไม่น้อยกว่าร้อยละ 5/ปี ครัวเรือนรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ลดลงร้อยละ 10/ปี และพื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้นร้อยละ 40/ปี

4) ข้อมูลผู้มีส่วนได้เสียและช่องว่างสำคัญ

- **4.1 สภารัฐกิจไทย-เมียนมา:** พื้นที่การค้าสำคัญสุดอยู่ที่ตาก-เมียวดี รองลงมาคือแม่สาย-เชียงราย และระนอง ด้านสิ่งขจรแม้ไม่ใช่เส้นทางหลัก แต่มีศักยภาพเป็นทางเลือกหากแม่สอดได้รับผลกระทบการยกระดับเป็นด่านถาวรจะเป็นประโยชน์ต่อการขนส่งประมงจากมะริดเข้ากรุงเทพฯ แม้จะเผชิญความเสี่ยงจากต้นทุนโลจิสติกส์และมาตรการคว่ำบาตรระหว่างประเทศต่อเมียนมา
- **4.2 สำนักงานเกษตรจังหวัด:** ภาคเกษตรได้รับผลกระทบจาก 3 ปัจจัย คือ ต้นทุนเพิ่มสูงขึ้น (พื้นที่ปลูกสับปะรดลดลง) ขาดแคลนแรงงาน (ย้ายไปภาคบริการ) และการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ (ภัยแล้งกระทบมะพร้าวและสับปะรด พร้อมการระบาดของหนอนหัวดำ) ส่งผลให้โรงงานแปรรูปขนาดเล็กบางแห่งต้องปิดตัว ความเชื่อมโยงเกษตรไทย-เมียนมายังจำกัด แต่มีโอกาสส่งออกไม้ผลคุณภาพสูง เช่น มะม่วง ขนุน ไปเมียนมา

5) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา

- พัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมกับพืชเศรษฐกิจพื้นที่ เพื่อทดแทนแรงงานและลดต้นทุน
- ส่งเสริมการผลิตและการตลาดสินค้า GI (มะพร้าวทับสะแก ทุเรียนป่าละอู) และผลักดันขึ้นทะเบียนเพิ่มเติม
- ยกระดับจุดผ่อนปรนพิเศษด้านสิ่งขจรเป็นจุดผ่านแดนถาวรเพื่อเพิ่มทางเลือกการค้าชายแดน

4.2.3 คุณภาพชีวิตด้านสุขภาวะ

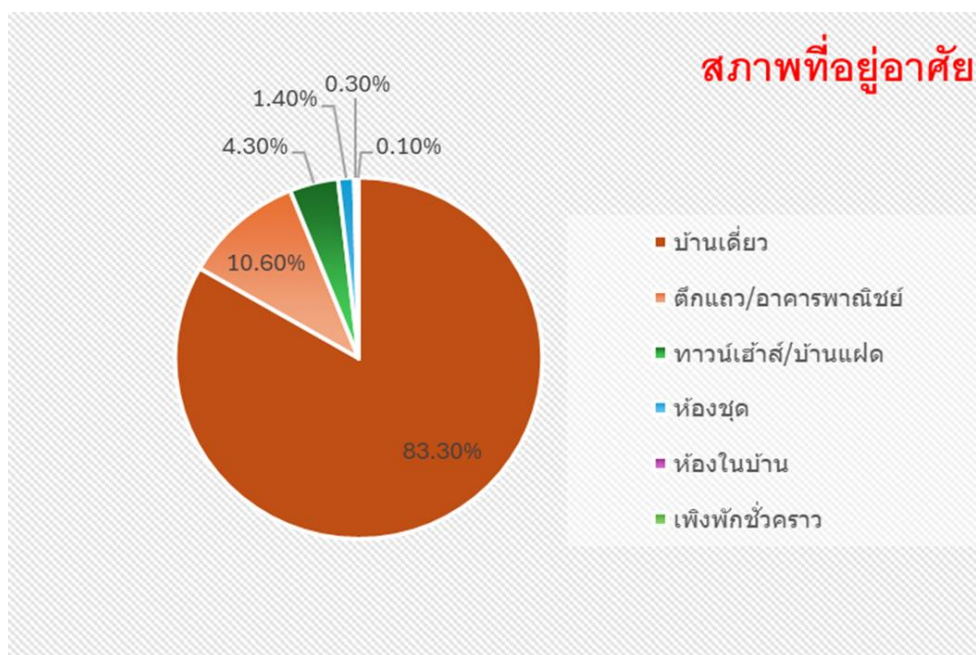
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีประชากรรวม 553,298 คน มากสุดที่อำเภอหัวหิน (126,379)

รองลงมาคืออำเภอเมือง (90,602) วัยเด็ก (0-14 ปี) ร้อยละ 15.3 วัยทำงานร้อยละ 71.6 และผู้สูงอายุร้อยละ 12 ประชากรร้อยละ 72.6 เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย และร้อยละ 14 อาศัยบ้านเช่า

ตารางที่ 4.12 จำนวนประชากรในแต่ละอำเภอ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

อำเภอ	0-14 ปี	15-64 ปี	65 ปี+	รวม
หัวหิน	23,148	89,074	14,214	126,379
เมือง	13,567	63,841	13,194	90,602
ปราณบุรี	11,837	56,094	10,004	77,105
บางสะพาน	6,859	59,587	9,659	76,105
สามร้อยยอด	8,326	34,048	7,071	49,950
ทับสะแก	6,966	35,048	7,213	49,227
กุยบุรี	7,207	30,162	5,956	43,425
บางสะพานน้อย	6,949	28,130	4,596	39,675
รวม	84,859	396,490	71,907	553,298

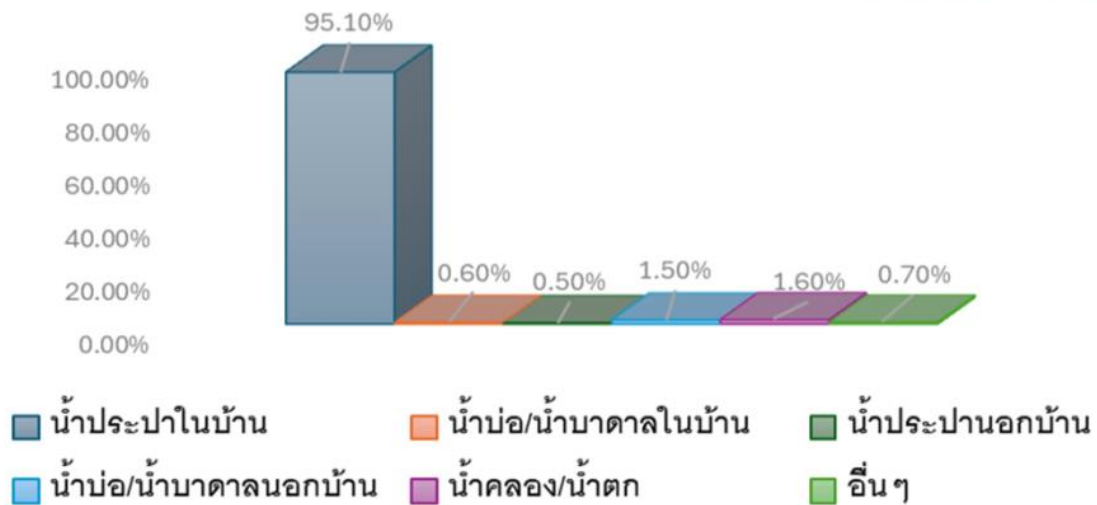
ที่มา: ที่ทำการปกครองจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

รูปที่ 4.18 สภาพที่อยู่อาศัย

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

การใช้น้ำ-น้ำใช้

รูปที่ 4.20 การใช้น้ำอุปโภคบริโภค

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

1) ข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบัน (Current Situation)

พรมแดนติดเมียนมามีความยาวกว่า 200 กิโลเมตร มีการเคลื่อนย้ายประชากรทั้งแรงงานข้ามชาติ นักท่องเที่ยว ผู้พำนักระยะยาว และผู้ข้ามพรมแดนมารักษาพยาบาลเนื่องจากคุณภาพการรักษาที่ดีกว่า ประชากร 2 ใน 3 อาศัยนอกเขตเทศบาล สัดส่วนผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง

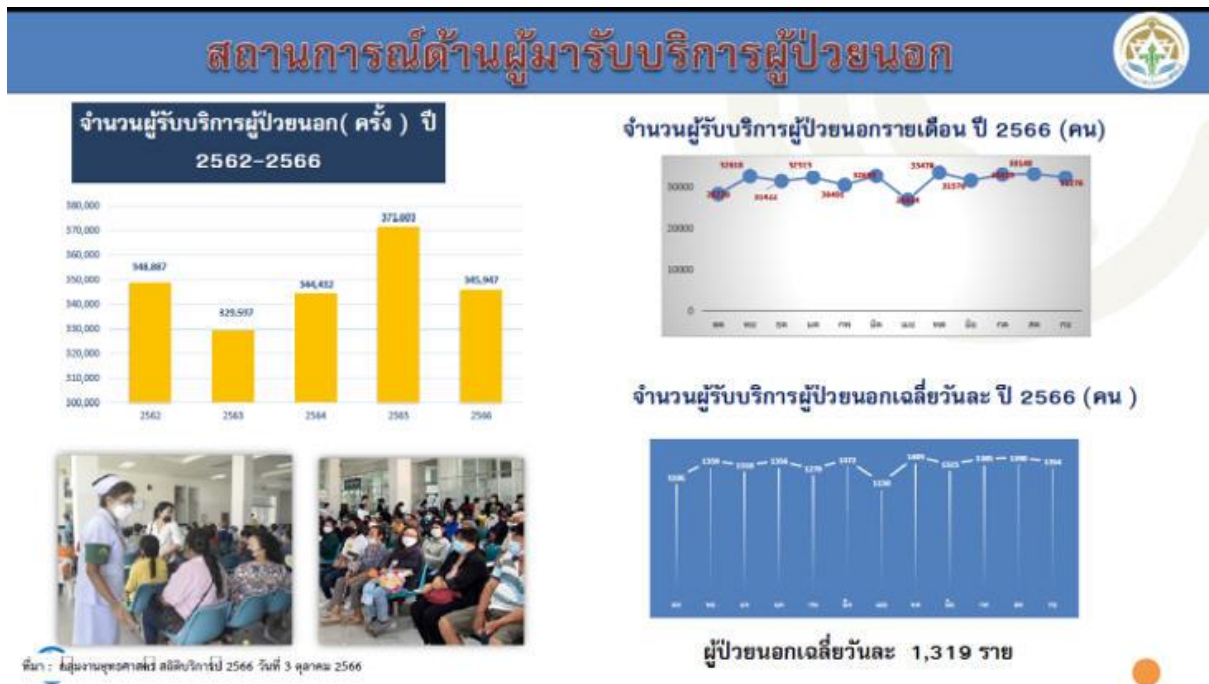
อำเภอเมืองมีสถานพยาบาลรัฐรวม 18 แห่ง (โรงพยาบาล 2 แห่ง รพ.สต. 14 แห่ง

ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาล 1 แห่ง และสถานพยาบาลเรือนจำ 1 แห่ง)

โรงพยาบาลประจวบคีรีขันธ์เป็นสถานพยาบาลหลัก มีผู้ป่วยนอกเฉลี่ยวันละ 1,319 ราย ผู้ป่วยในวันละ 252

ราย บุคลากรสาธารณสุข 856 คน โดยร้อยละ 10-35 ของผู้ป่วยทั้งหมดเป็นผู้ป่วยต่างชาติ

และยังต้องรับผู้ป่วยส่งต่อจากอำเภอใกล้เคียง (กุยบุรี ทับสะแก บางสะพาน บางสะพานน้อย)

รูปที่ 4.23 จำนวนผู้ป่วยนอกที่เข้ารับบริการที่โรงพยาบาลประจวบคีรีขันธ์
ที่มา: โรงพยาบาลประจวบคีรีขันธ์

2) ข้อมูลผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Analysis)

- หน่วยงานสาธารณสุข: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาลประจวบคีรีขันธ์ รพ.สต. และสถานีอนามัย
- หน่วยงานความมั่นคง: ตรวจคนเข้าเมือง อำเภอ และ อบจ.
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาล อบต. ภาคเอกชน (นายจ้าง/ผู้ประกอบการ) องค์กรพัฒนาเอกชน และผู้นำชุมชน

3) ช่องว่างสำคัญ (Critical Gap)

- 3.1 ความเป็นอยู่: ต้องจัดหาแหล่งน้ำรองรับประชากรและผู้ย้ายถิ่นระยะยาว การจัดการขยะยังขาดมาตรการสนับสนุนระดับชุมชน
- 3.2 สาธารณสุข: ขาดอาสาสมัครต่างชาติเผยแพร่ความรู้สุขภาพ
พรมแดนยาวมีช่องทางธรรมชาติจำนวนมากทำให้ลักลอบเข้าเมืองง่าย
ระบบขึ้นทะเบียน/ประกันสุขภาพแรงงานต่างด้าวยังไม่ครอบคลุม
ทำให้เกิดหนี้สูญค่ารักษาพยาบาลจากผู้ป่วยต่างชาติที่ไม่มีประกัน

- 3.3 การควบคุมชายแดน: ยังขาดมาตรการควบคุมการเข้า-ออกที่มีประสิทธิภาพในช่องทางธรรมชาติ
- 3.4 ระบบสาธารณสุขชายแดน: ขาดการจัดบุคลากรให้สอดคล้องกับผู้ป่วยหลากหลายเชื้อชาติ
- 3.5 บริการสาธารณสุข: ต้องมีมาตรการจัดการการรักษาที่เรียกเก็บไม่ได้ ขยายความคุ้มครองประกัน และจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง
- 3.6 ความร่วมมือระหว่างประเทศด้านสาธารณสุขชายแดนยังจำกัด

รูปที่ 4.26 ค่าใช้จ่ายที่เรียกเก็บไม่ได้จากผู้ป่วยต่างชาติ ปี 2567

ที่มา: โรงพยาบาลประจวบคีรีขันธ์

4.2.4 คุณภาพชีวิตด้านการเรียนรู้

1) ข้อมูลเบื้องต้น (Baseline)

- 1.1 ระดับประถม-มัธยม: โรงเรียนในอำเภอเมืองจัดการเรียนการสอนครอบคลุมทุกช่วงชั้น
- 1.2 ระดับอุดมศึกษา: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี (วิทยาเขตที่เกี่ยวข้อง) มีอาจารย์ 320 คน
นักศึกษา 6,015 คน รวมนักศึกษาเมียนมา 17 คน
ในสาขาการจัดการท่องเที่ยว/อีเวนต์/ภัตตาคารนานาชาติ (ITHERM)
ให้บริการนักศึกษาเมียนมาตั้งแต่ปี 2565

- 1.3 การเรียนรู้ทางไกล: มุลินีการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ตั้งแต่ปี 2538 ออกอากาศ 15 ช่องตลอดวัน วิทยาลัยการอาชีพวังไกลกังวล (หัวหิน) เปิดสอน ปวช./ปวส. สายอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม และอุทยานวิทยาศาสตร์พระจอมเกล้า ณ หว้ากอ (ตั้งแต่ปี 2536) มีนิทรรศการพิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ ดาราศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม

2) ข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบัน (Current Situation)

วิสัยทัศน์จังหวัด: "เมืองท่องเที่ยวนานาชาติ การค้าชายแดนเฟื่องฟู เศรษฐกิจฐานชีวภาพ สู่คุณภาพชีวิตที่ดี"

การจัดการศึกษาในอำเภอเมืองยังมีขนาดเล็ก ไม่มีสถาบันอุดมศึกษาหลักตั้งอยู่ (ยกเว้น มรภ.เพชรบุรี)

บริการด้านการเรียนรู้ส่วนใหญ่กระจุกตัวที่หัวหิน

อำเภอเมืองมีศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านสวน

แผนพัฒนาจังหวัดตั้งเป้าพัฒนาบุคลากรด้านท่องเที่ยว-การลงทุน เครือข่ายอาเซียน

และโครงสร้างพื้นฐานโลจิสติกส์ แต่การจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันยังไม่สอดคล้องกับแผนดังกล่าว

การค้าชายแดน (ม.ค.-ส.ค. 2566) มูลค่ารวม 1,672 ล้านบาท

ส่วนใหญ่เป็นสินค้าเกษตร/ประมงที่ยังไม่เชื่อมโยงกับทักษะแรงงานในพื้นที่

3) ข้อมูลผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Analysis)

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ผู้ประกอบการท่องเที่ยว (โรงแรม ร้านอาหาร บริษัทนำเที่ยว)

อุทยานวิทยาศาสตร์พระจอมเกล้า ณ หว้ากอ และวิทยาลัยการอาชีพวังไกลกังวล

4) ความต้องการ (Demand)

- ข้อมูลติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาว่าทำงานในพื้นที่หรือไม่ และสาขาอาชีพศึกษาที่ตรงความต้องการพื้นที่
- ข้อมูลความต้องการเรียนรู้และเพิ่มทักษะของประชากรในพื้นที่ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น
- การส่งเสริมการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติผ่านมัลติมีเดียไทย
- การจัดการเรียนการสอนภาษาพม่าในฝั่งไทย
ขณะที่ฝั่งมะริดมีโรงเรียนสอนภาษาไทยให้เยาวชนพม่าแล้ว

5) ช่องว่างสำคัญ (Critical Gap)

- ขาดหลักสูตรระยะสั้นด้านการท่องเที่ยว การนำเข้า-ส่งออก โลจิสติกส์ข้ามแดน และการแปรรูปสินค้าเกษตร/ประมง
- ขาดความตื่นตัวในการสอนภาษาเมียนมาและภาษาไทยเพื่อรองรับการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจข้ามแดน
- ขาดข้อมูลและการสนับสนุนให้ประชาชน/ภาคเอกชนพร้อมรับการค้าการลงทุนข้ามแดน

6) ร่างข้อเสนอแนะการพัฒนาการเรียนรู้

- วิทยาลัยการอาชีพวังไกลกังวลจัดหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นด้านอาชีพรองรับการยกระดับด้านสิ่งข
- อุทยานวิทยาศาสตร์ ณ ห้วยกอ สร้างความร่วมมือภาครัฐ-เอกชนและเปิดพื้นที่ให้เข้าจัดกิจกรรมวิชาการ/นวัตกรรม
- มรภ.เพชรบุรีเชื่อมโยงการเรียนรู้สองฝั่งพรมแดนและประสานกับวิทยาลัยชุมชนตากซึ่งริเริ่มสอนภาษาพม่าออนไลน์
- ทบทวนแผนพัฒนาจังหวัดให้เน้นด้านสิ่งขรมากขึ้น เนื่องจากเป็นเส้นทางเลี่ยงพื้นที่สู้รบ เชื่อมสู่มรดกในเวลาเพียง 3-4 ชั่วโมง

4.2.5 คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยว

1) สถานการณ์ปัจจุบัน (Current Situation)

ประจวบคีรีขันธ์เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก "Royal Coast" ร่วมกับเพชรบุรี ชุมพร และระนอง มีความสะดวกด้านคมนาคมทั้งรถยนต์ รถไฟ และเที่ยวบินหัวหิน-กรุงเทพฯ (ตั้งแต่ 2554) อำเภอเมืองมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ("เมืองสามอ่าว" และวนอุทยานเขาตาม่องล่าย) วัฒนธรรม/ประวัติศาสตร์ (พิพิธภัณฑสถานเอเซียมหาบูรพา พิพิธภัณฑสถาน้ำห้วยกอ) ผลิตภัณฑ์ชุมชน (มะพร้าว มะม่วง สับปะรด) และศักยภาพด้าน Lifestyle Tourism เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพะ เชิงนิเวศ และเชิงสร้างสรรค์

“...ถ้าคุณเป็นนักเดินทางและพร้อมจะทิ้งกรุงชั่วคราว เพื่อมาแอบอิงธรรมชาติ และหากิจกรรมที่เพลิดเพลินทำ แน่ใจว่า...ประจวบคีรีขันธ์ คือคำตอบของคุณ ที่เที่ยวประจวบฯ เป็นมากกว่าการเที่ยวทะเล มาร่วมเดินทางในรูปแบบที่ได้ทั้งบรรยากาศการพักผ่อนกับธรรมชาติ เกาะรอยวิถีชีวิตของชาวผู้รู้และทุ่งน้อย พร้อมทั้งได้ดูแลสิ่งแวดล้อมไปในตัว...”

ทำอย่างไร ???

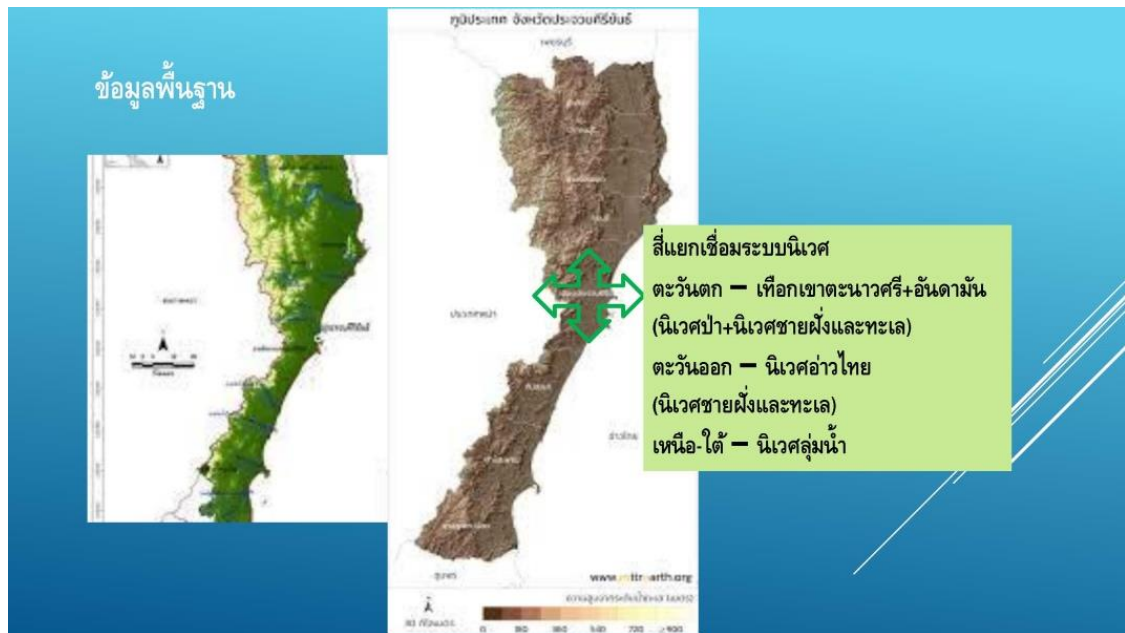
เสี่ยงที่จะสะท้อนและขยายผลให้การท่องเที่ยว
เป็นพลังสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนให้ประจวบคีรีขันธ์
ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิต

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์

ที่มา: สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2) ข้อมูลพื้นฐาน (Baseline)

- ตำแหน่งภูมิศาสตร์เป็น "สี่แยกเชื่อมระบบนิเวศ": ตะวันตกเชื่อมเทือกเขาตะนาวศรี/ทะเลอันดามัน ตะวันออกเชื่อมอ่าวไทย เหนือ-ใต้เชื่อมระบบนิเวศลุ่มน้ำ
- เป็นส่วนหนึ่งของภูมิโนเวศตะนาวศรีที่มีความหลากหลายทางชีวภาพระดับโลก และเป็นเส้นทางการค้า/แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมมาแต่อดีต เชื่อมโยงตะวันออก-ตะวันตก
- มีศักยภาพพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประวัติศาสตร์/วัฒนธรรม สร้างสรรค์ และสุขภาพ/ความเป็นอยู่ที่ดี

รูปที่ 4.27 ข้อมูลพื้นฐานทางภูมิศาสตร์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

3) ข้อมูลผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Analysis)

- ชุมชน: ชุมชนทุ่งน้อย บ้านคั่นกะโป และห้วยบ้านถนนสู่ศึก
มีศักยภาพพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- ภาคธุรกิจเอกชน: ธุรกิจท่องเที่ยว ที่พัก และอาหาร
- ภาคประชาสังคม: สมาคมประมงพื้นบ้าน กลุ่มอนุรักษ์บ้านเก่าอ่าวประจวบ
และกลุ่มพัฒนาเกษตรอินทรีย์ประจวบฯ
- หน่วยงานราชการ: สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ (ดูแลเขตราม่องลาย)
และสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด

รูปที่ 4.28 ข้อมูลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยว

4) ช่องว่างสำคัญ (Critical Gap)

● 4.1 ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรท่องเที่ยว:

การขยายตัวรวดเร็วโดยขาดแผนรองรับกระทบชายหาด/ระบบนิเวศทะเล ปัญหาขยะ (รวมขยะทะเล) ขาดแคลนน้ำต่อเนื่องทุกปี ผลกระทบจากระดับน้ำทะเลสูงขึ้นและการกัดเซาะชายฝั่ง และความขัดแย้งกับสัตว์ป่า (ช้างป่ากินผลผลิตเกษตร ปัญหาประชากรลิงในเมือง)

● 4.2 ขาดการเสริมคุณค่าและมูลค่าเพิ่มแก่ทรัพยากรท่องเที่ยว:

การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์/วัฒนธรรมยังไม่เชื่อมโยงเรื่องราวกับกิจกรรมท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์ชุมชนขาดการออกแบบและสร้างแบรนด์ แม้มีเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรฯ ราว 2,000 คนครอบคลุมทุกตำบล

5) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา

- พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแนวอนุรักษ์ที่สมดุลระหว่างทรัพยากรกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยคนในพื้นที่เป็นศูนย์กลาง
- ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ใหม่จากวัตถุดิบท้องถิ่นเพื่อสร้างงานสร้างอาชีพ
- แก้ปัญหาการจัดการขยะโดยประยุกต์ใช้แนวทางที่เคยศึกษาวิจัยไว้อย่างจริงจัง

4.3 สรุปผลการดำเนินงานวิจัย

คณะวิจัยได้จัดทำร่างแผนพัฒนาพื้นที่ชายแดนของอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ ประกอบด้วยวิสัยทัศน์ร่วมและแผนความร่วมมือ 5 ด้าน เพื่อนำเสนอและหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่

4.3.1 วิสัยทัศน์ร่วมและแผนความร่วมมือ 5 ด้าน ในการพัฒนาพื้นที่แม่สอด

1. ด้านความมั่นคงชายแดนและการพัฒนาแบบองค์รวม

วิสัยทัศน์ร่วม: เปลี่ยนผ่านจาก "ความมั่นคงเชิงรัฐ" สู่ "ความมั่นคงของมนุษย์" ที่ยึดชีวิต สิทธิ และศักดิ์ศรีของประชาชนชายแดน

โดยจัดตั้งกลไกบริหารจัดการชายแดนแบบองค์รวมที่มีอำนาจตัดสินใจและเข้าถึงข้อมูลครบทุกมิติ

เปลี่ยนกรอบคิดแม่สอดจาก "ชายขอบ" สู่ "ศูนย์กลางย่อยของการพัฒนา"

(สรุปจากความเห็นผู้บริหารกระทรวงมหาดไทย จังหวัดตาก และนักวิชาการ)

- บูรณาการบริหารจัดการชายแดนผ่าน "ศูนย์สั่งการจังหวัดชายแดนแบบองค์รวม" เชื่อมทหาร ตำรวจ ตรวจคนเข้าเมือง ศุลกากร และฝ่ายปกครอง พร้อมใช้ข้อมูล/AI สนับสนุนการตัดสินใจ
- ควบคุมการข้ามแดนด้วยเทคโนโลยีเฝ้าระวัง (กล้อง โดรน เซ็นเซอร์) และพัฒนาด่านถาวรรองรับการค้าและความมั่นคง
- จัดการผู้อพยพ/แรงงานข้ามชาติอย่างมีมนุษยธรรมผ่านระบบ One Stop Service และศูนย์พักพิงมาตรฐาน
- สร้างความร่วมมือระหว่างประเทศกับเมียนมาและองค์กรระหว่างประเทศ (UNHCR, IOM, ILO) พร้อมระบบเตือนภัยข้ามพรมแดน
- พัฒนาเศรษฐกิจชายแดนควบคู่ความมั่นคง ผ่านเขตเศรษฐกิจปลอดภัยและการสร้างงานในท้องถิ่น

ผู้มีบทบาทหลัก: สำนักงานจังหวัดตาก ศูนย์อำนวยการบริหารชายแดนไทย-เมียนมา

หน่วยเฉพาะกิจกรมทหารราบที่ 14 ตำรวจภูธรจังหวัดตาก ตรวจคนเข้าเมือง ด่านศุลกากรแม่สอด อปท.

และองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่

2. ด้านเศรษฐกิจชายแดน

วิสัยทัศน์ร่วม: แม่สอดควรพัฒนาบนฐาน "โอกาสที่ทั่วถึง" ด้วยนโยบายเฉพาะพื้นที่ ไม่ใช่แบบ one-size-fits-all มุ่งสร้าง "สินค้ามูลค่ากลาง-สูง" เป็นสินค้า Flagship ควบคู่การท่องเที่ยวยั่งยืน

โดยใช้แม่สอดเป็นต้นแบบเศรษฐกิจพหุวัฒนธรรมชายแดน (สรุปจากความเห็นหอการค้าจังหวัดตาก ธนาคารโลก และนักวิชาการเศรษฐศาสตร์)

- สนับสนุนแหล่งทุนและโครงสร้างพื้นฐานให้ผู้ประกอบการท้องถิ่นเข้าถึงได้ทั่วถึง
- พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการผ่านการเสริมความรู้และเครือข่ายข้ามรุ่น
- ส่งเสริมเกษตร/ปศุสัตว์มูลค่ากลาง-สูงที่มีศักยภาพในแม่สอด
- เพิ่มขีดความสามารถและสร้างงานในท้องถิ่น
- ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากผ่าน platform เชื่อมโยงระดับท้องถิ่น

3. ด้านสุขภาวะ

วิสัยทัศน์ร่วม: บูรณาการสุขภาพ สภาพแวดล้อม และความมั่นคงเข้าด้วยกัน

เพื่อรองรับประชากรข้ามพรมแดนอย่างยั่งยืน

- บูรณาการด้านสุขภาพ สภาพแวดล้อม และความมั่นคงในการวางแผนพื้นที่ชายแดน
- ขยายและยกระดับการให้บริการสาธารณสุขให้เพียงพอต่อประชากรที่หลากหลาย
- จัดการสาธารณสุขข้ามพรมแดนผ่านความร่วมมือกับหน่วยงานฝั่งเมียนมา

4. ด้านการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะ

- พัฒนาหลักสูตรที่เน้นทักษะอาชีพและการเป็นผู้ประกอบการใหม่
- สนับสนุนการศึกษาแบบพหุภาษา (ไทย-อังกฤษ-เมียนมา)
- ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา ภาคเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชน
- พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต

5. ด้านสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว

- ฟื้นฟูป่าชุมชนและภูมิทัศน์ลุ่มน้ำตามแนวคิด Restoration, Reconnection, Regeneration
- ควบคุมและลดมลพิษทางอากาศ (PM2.5) จากการเกษตรเชิงเดี่ยวข้ามพรมแดน
- จัดการขยะครบวงจรในพื้นที่เมืองและริมแม่น้ำ
- เสริมสร้างกลไกความร่วมมือและภาคีเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อม
- ส่งเสริมการเรียนรู้และวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมระดับท้องถิ่น

พร้อมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ/วัฒนธรรม/สุขภาพ ("Wellness Economy") ที่ออกแบบร่วมกัน (co-creation) ระหว่างภาคนโยบาย วิชาการ และประชาชน

4.3.2 วิสัยทัศน์ร่วมและแผนความร่วมมือ 5 ด้าน ในการพัฒนาพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์

1. ด้านความมั่นคงชายแดนและการพัฒนาแบบองค์รวม

วิสัยทัศน์ร่วม: "ความมั่นคงแบบองค์รวมที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจ"

โดยบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนด้วยข้อมูลและแผนงานเชิงระบบ

พร้อมฟื้นคืนบทบาทด้านสิ่งขจรให้เป็นกลไกสร้างเสถียรภาพชายแดน

- บริหารจัดการพื้นที่ชายแดนด้วยกลไกข้อมูลและแผนงานเชิงระบบ
- ฟื้นคืนจุดผ่อนปรนพิเศษด้านสิ่งขจรและยกระดับสู่ด่านถาวรเพื่อสร้างเสถียรภาพชายแดน
- ควบคุมพื้นที่ชายแดนอย่างสมดุลระหว่างความมั่นคงกับสิ่งแวดล้อมและหลักสิทธิมนุษยชน
- เสริมสร้างความร่วมมือความมั่นคงระหว่างประเทศและชุมชนท้องถิ่น
- เชื่อมโยงมิติความมั่นคงกับการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตชายแดน

2. ด้านเศรษฐกิจชายแดน

วิสัยทัศน์ร่วม: ยกระดับด้านสิ่งขจรและพัฒนาสินค้าเกษตร/ประมงของประจวบฯ ให้มีมูลค่าสูงขึ้น

เชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทานกับเมียนมาอย่างยั่งยืน

- สร้างเสริมโอกาสแก่สินค้าที่มีศักยภาพของประจวบคีรีขันธ์ เช่น มะพร้าว สับปะรด และประมง

- พัฒนาสินค้าให้มีมูลค่าสูงผ่านการแปรรูปและมาตรฐาน GI
- เชื่อมโยงและสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ข้ามพรมแดน
- ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก

3. ด้านสุขภาวะ

วิสัยทัศน์ร่วม: ยกระดับระบบสาธารณสุขชายแดนให้รองรับประชากรข้ามพรมแดนได้อย่างทั่วถึงและยั่งยืน โดยแบ่งเบาภาระโรงพยาบาลประจำปริมณฑลซึ่งเป็นสถานพยาบาลหลักเพียงแห่งเดียว

- ขยายบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิให้ครอบคลุมพื้นที่รอบนอกมากขึ้น
- พัฒนาระบบขึ้นทะเบียน/ประกันสุขภาพแรงงานข้ามชาติให้ครอบคลุมมากขึ้น
- สร้างความร่วมมือด้านสาธารณสุขข้ามพรมแดนกับฝั่งเมียนมา
- จัดตั้งกองทุนช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาลกลุ่มเปราะบาง/ผู้ป่วยต่างชาติ

4. ด้านการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะ

- พัฒนาหลักสูตรตอบโจทย์ตลาดแรงงานและท้องถิ่นโดยความร่วมมือกับ มรภ.เพชรบุรี ออกแบบระบบ Upskill/Reskill ที่ยืดหยุ่นและประเมิณผลได้
- จัดฝึกอบรมด้านแบรนด์สินค้า การตลาดดิจิทัล วิสาหกิจชุมชน และโลจิสติกส์ชายแดน
- ยกระดับพิพิธภัณฑ์อุทยานประวัติศาสตร์อ่าวมะนาว (กองบิน 5) เป็นศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์/สันติศึกษาระดับชาติและอาเซียน ร่วมกับคณะทำงานไทย-ญี่ปุ่น
- พัฒนาทักษะอาชีพสำหรับเยาวชนและแรงงานข้ามชาติผ่านศูนย์ฝึกอบรมทักษะเฉพาะทาง

ผู้มีบทบาทหลัก: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี อุทยานวิทยาศาสตร์พระจอมเกล้า ณ หว้ากอ

หอการค้าจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พิพิธภัณฑ์อุทยานประวัติศาสตร์กองบิน 5 สพป.ประจวบคีรีขันธ์ 1 และสถานศึกษาในพื้นที่

5. ด้านสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว

วิสัยทัศน์ร่วม: "ภูมินิเวศนาวาศรีคือประตูสู่โลกตะวันออก-ตะวันตก" เปลี่ยนการรับรู้จาก "พื้นที่ชายขอบ" สู่ "ศูนย์กลางย่อยแห่งการพัฒนา" และ "ดินแดนแห่งอารยธรรมใหม่" ที่ครอบคลุมวัฒนธรรมไทย มอญ พม่า

และกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ควบคู่การยกระดับคุณภาพชีวิตชายแดนให้ทัดเทียมส่วนกลาง โดยใช้

"การวิจัยเชิงพื้นที่" เชื่อมนโยบายกับชีวิตจริง (สรุปจากความเห็นนักวิชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ว่าราชการจังหวัด และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย)

- พัฒนาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและป่าชุมชน โดยเน้นศักยภาพพื้นที่ชายแดนตามแนวคิด
Restoration, Reconnection, Regeneration
- จัดการขยะและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยวเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้ทัดเทียมส่วนกลาง
- พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างอารยธรรมและการค้า
- ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงเศรษฐกิจท้องถิ่น ความยั่งยืนสิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต เช่น
การส่งเสริมสินค้าเกษตรท้องถิ่นผ่านเทศกาลท่องเที่ยว

ผู้มีบทบาทหลัก: สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย

5.1 สรุปผลการวิจัยพื้นที่แม่สอดและประจวบคีรีขันธ์

5.1.1 สรุปผลการวิจัยพื้นที่ชายแดน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

การศึกษาพื้นที่ชายแดนแม่สอด จังหวัดตาก ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพลิกกรอบคิดด้านความมั่นคงจากแนวทางแบบทหารและการควบคุม มาเป็นแนวทางของ "ความมั่นคงของมนุษย์" ที่เน้นสิทธิ ความปลอดภัย และศักดิ์ศรีของประชาชนในพื้นที่ชายแดน แนวคิดดังกล่าวสะท้อนผ่านวิสัยทัศน์ร่วมของผู้นำในหลายระดับ ซึ่งมีความสอดคล้องกันในทิศทางของการสร้างระบบการจัดการชายแดนที่ยืดหยุ่น ยึดพื้นที่เป็นฐาน และสนับสนุนกลไกแบบบูรณาการ เพื่อให้แม่สอดเป็นทั้งพื้นที่รองรับวิกฤต และพื้นที่ขับเคลื่อนการพัฒนาในระดับภูมิภาค

วิสัยทัศน์ร่วม: ความมั่นคงของชายแดนคือความมั่นคงของประชาชน

จากการระดมความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ ผู้แทนภาครัฐและองค์กรภาคประชาสังคม พบว่า แนวทางการพัฒนาแม่สอดควรตั้งอยู่บนกรอบคิดที่ให้ความสำคัญกับ “ความมั่นคงของมนุษย์” (Human Security) โดยเฉพาะในบริบทที่แม่สอดมีลักษณะเฉพาะของความเป็นด่านหน้าทางภูมิรัฐศาสตร์ มีบทบาทรองรับผู้อพยพ การค้าชายแดน และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม วิสัยทัศน์ร่วมจึงมุ่งเน้นการพัฒนาแม่สอดให้เป็น “ศูนย์กลางพหุมิติของชายแดนไทย-เมียนมา” ซึ่งครอบคลุมบทบาททางเศรษฐกิจ มนุษยธรรม สุขภาวะ และความมั่นคงเชิงสังคม โดยมีข้อเสนอจัดตั้ง “ศูนย์สั่งการจังหวัดชายแดนแบบองค์รวม” เพื่อทำหน้าที่บูรณาการข้อมูล ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ และกำกับนโยบายเชิงพื้นที่อย่างคล่องตัว พร้อมกันนี้ยังเสนอให้มีการจัดทำพระราชบัญญัติการบริหารพื้นที่ชายแดน เพื่อรองรับรูปแบบการจัดการใหม่ที่สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา

แผนพัฒนาแบบบูรณาการ 5 ด้าน: พื้นที่ร่วมของนโยบายและชีวิตจริง

การพัฒนาแม่สอดอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องครอบคลุมใน 5 มิติหลัก ได้แก่ ความมั่นคง เศรษฐกิจ สุขภาวะ การเรียนรู้ และสิ่งแวดล้อม/การท่องเที่ยว โดยแต่ละมิติมีความเชื่อมโยงกันในเชิงระบบ และมีผลกระทบต่อกันโดยตรง

1. ด้านความมั่นคงชายแดน: มุ่งเน้นการจัดการความมั่นคงแบบองค์รวม โดยเฉพาะในบริบทของผู้อพยพ แรงงานข้ามชาติ และสถานการณ์ความไม่สงบในเมียนมา ข้อเสนอสำคัญคือ การพัฒนาระบบข้อมูลแบบเรียลไทม์ระหว่างหน่วยงาน การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีมุมมองด้านสิทธิมนุษยชน การจัดตั้งศูนย์พักพิงมาตรฐาน และกลไกความร่วมมือข้ามพรมแดนระหว่างไทยกับผู้แทนชาติพันธุ์เมียนมาเพื่อสร้างความไว้วางใจและความมั่นคงในระยะยาว การวางกลไกดังกล่าวต้องมีการบูรณาการกับแผนการเมืองระดับท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพในยามวิกฤติ

2. ด้านเศรษฐกิจชายแดน: แม่สอดควรถูกพัฒนาให้เป็นเมืองเศรษฐกิจพิเศษที่มีการวางแผนแบบยืดหยุ่นและยั่งยืน ข้อเสนอเน้นการส่งเสริมผู้ประกอบการขนาดเล็ก-กลาง การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานโลจิสติกส์ การจัดตั้งแพลตฟอร์มดิจิทัลการค้า และคลังสินค้าทัณฑ์บน พร้อมทั้งส่งเสริมกลไกจับคู่ธุรกิจและการลงทุนแบบ Co-production ระหว่างไทย-เมียนมา โดยต้องมีระบบส่งเสริมการจ้างงานที่คุ้มครองสิทธิแรงงาน

อย่างรอบด้าน รวมถึงการพัฒนาเขตนวัตกรรมชายแดน (Border Innovation Zone) เพื่อเป็นพื้นที่ทดสอบนโยบายและเทคโนโลยีใหม่ ๆ อย่างเหมาะสมกับบริบทของเมืองชายแดน

3. ด้านสุขภาวะชายแดน: เสนอให้แม่สอดเป็นพื้นที่ต้นแบบด้านระบบสุขภาพข้ามพรมแดน โดยจัดตั้งศูนย์สุขภาพชายแดนที่ครอบคลุมบริการด้านสุขภาพสำหรับทั้งคนไทย แรงงานข้ามชาติ และผู้ลี้ภัย พัฒนาระบบสุขภาพเคลื่อนที่ ระบบแจ้งเตือนภัยโรคระบาด และการสนับสนุนการประกันสุขภาพทางเลือกที่เข้าถึงกลุ่มเปราะบางอย่างทั่วถึง โดยมีความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศและภาคประชาสังคม รวมถึงการส่งเสริมสุขภาวะในมิติอื่น เช่น สุขภาพจิต การป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และสุขภาพแรงงานหญิง ซึ่งเป็นกลุ่มที่มักถูกมองข้ามในนโยบายสุขภาพชายแดน

4. ด้านการเรียนรู้: การเรียนรู้ควรถูกออกแบบให้ตอบโจทย์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชายแดน เสนอให้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชายแดน และพัฒนาหลักสูตร Reskill/Upskill ที่สอดคล้องกับภาคเศรษฐกิจ เช่น โลจิสติกส์ พาณิชยกรรมอิเล็กทรอนิกส์ และเทคโนโลยีการผลิต พร้อมทั้งส่งเสริมระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตและกลไกการรับรองทักษะอาชีพ ควรมีการส่งเสริมความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยชายแดน สถาบันอาชีวศึกษา และเครือข่ายการศึกษานอกระบบ เพื่อสร้างการเรียนรู้แบบบูรณาการในทุกช่วงวัย

5. ด้านสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว: เสนอให้แม่สอดเป็นพื้นที่ต้นแบบของ “เมืองชายแดนสีเขียว” โดยเน้นการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะสีเขียว การจัดการน้ำเสีย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและวัฒนธรรม รวมถึงการจัดทำแผนแม่บทสิ่งแวดล้อมในระดับตำบล/อำเภอ โดยใช้ฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศ (GIS) เสริมด้วยการพัฒนาเครือข่ายท่องเที่ยวแบบพหุวัฒนธรรมข้ามพรมแดน (Cross-border Cultural Tourism) ที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ท้องถิ่นของแม่สอด

ทั้งห้าแผนนี้มีได้แยกขาดจากกัน เป็นแผนเชิงบูรณาการที่ส่งเสริมซึ่งกันและกันในระดับพื้นที่ เช่น แผนความมั่นคงต้องอาศัยข้อมูลจากระบบสุขภาพ แผนเศรษฐกิจต้องอิงการพัฒนาทักษะแรงงานและระบบการเรียนรู้ แผนการท่องเที่ยวจำเป็นต้องเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจฐานราก ขณะที่แผนสุขภาพต้องครอบคลุมมิติสังคม ความมั่นคง และสิทธิมนุษยชน โดยการออกแบบแม่สอดในฐานะ “เมืองชายแดนยุทธศาสตร์แห่งอนาคต” จึงจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการเชิงนโยบายที่ครอบคลุมหลายมิติ เชื่อมโยงกับกลไกระดับชาติและระดับภูมิภาค ทั้งในด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคง และการจัดการวิกฤต โดยเฉพาะการสร้างระบบติดตามประเมินผลที่ยึดพื้นที่เป็นฐาน (Place-based M&E) ทำให้การดำเนินงานสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามบริบทที่เปลี่ยนแปลง และสะท้อนเสียงของประชาชนชายแดนอย่างแท้จริง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความร่วมมือที่หลากหลาย ความยืดหยุ่นของนโยบาย และความกล้าหาญทางการเมืองที่จะทดลองแนวทางใหม่ ๆ เพื่อสร้างอนาคตของชายแดนไทย-เมียนมา

5.1.2 สรุปผลการวิจัยพื้นที่ชายแดน อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การวิจัยพื้นที่ชายแดนอำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้สะท้อนภาพความซับซ้อนของบริบทชายแดนไทย-เมียนมา ที่มีพลวัตทั้งในมิติความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การพัฒนาในพื้นที่นี้จึงไม่สามารถมองอย่างแยกส่วน หากแต่ต้องใช้แนวทางแบบองค์รวม โดยเน้นการบูรณาการจากทุกภาคส่วนและเชื่อมโยงทุกมิติของชีวิตประชาชนเข้าด้วยกัน ผลการศึกษานี้เสนอผ่านกรอบวิสัยทัศน์ร่วม และแผนพัฒนาแบบบูรณาการ 5 ด้าน ซึ่งมีความสอดคล้องและเสริมกันอย่างเป็นระบบ

วิสัยทัศน์ร่วม: พลิกขายแดนจากพื้นที่ชายขอบสู่ศูนย์กลางย่อยแห่งการพัฒนา

จากเวทีวิชาการและการประชุมระดมความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในหลายภาคส่วน พบว่า การพัฒนาพื้นที่ชายแดนต้องเริ่มจากการเปลี่ยนกรอบคิด ไม่มองพื้นที่ชายแดนเป็นเพียงรอยต่อทางภูมิศาสตร์ หรือจุดกันชนทางทหาร หากแต่เป็นพื้นที่เชิงยุทธศาสตร์ที่มีศักยภาพหลากหลาย ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม การยกระดับด้านสิ่งขจรสู่ด่านถาวรไม่ใช่เพียงการอำนวยความสะดวกทางการค้า แต่เป็นหัวใจสำคัญของการเปิดพื้นที่ให้กลายเป็นประตูเชื่อมโยงไทย-เมียนมา และรองรับการเปลี่ยนผ่านของภูมิภาคในอนาคต นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการใหม่ที่เรียกว่า "ศูนย์สั่งการจังหวัดชายแดนแบบองค์รวม" เพื่อทำหน้าที่เป็นกลไกกลางในการเชื่อมโยงภารกิจของหน่วยงานภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาชนเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ศูนย์ดังกล่าวจะทำหน้าที่ทั้งในการรวบรวมข้อมูล ติดตามสถานการณ์ และขับเคลื่อนแผนงานอย่างมียุทธศาสตร์ ภายใต้หลักธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

แผนพัฒนาแบบบูรณาการ 5 ด้าน: บูรณาการนโยบายจากชีวิตจริง

การพัฒนาเชิงบูรณาการในพื้นที่ชายแดนประจวบคีรีขันธ์ครอบคลุม 5 ด้านหลัก ได้แก่ ความมั่นคง เศรษฐกิจ สุขภาวะ การเรียนรู้ และสิ่งแวดล้อม-การท่องเที่ยว ซึ่งแต่ละด้านต่างมีความเชื่อมโยงกันอย่างลึกซึ้ง

1. ด้านความมั่นคงชายแดน: เน้นการออกแบบกลไกความร่วมมือที่เคารพสิทธิมนุษยชนและอัตลักษณ์ของประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะการจัดการพื้นที่ชายแดน การพัฒนาท้องถิ่น การบริหารแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมา ผู้อพยพและผู้พักอาศัยระยะยาวจากต่างประเทศอย่างเป็นระบบ เสี่ยงจากพื้นที่สะท้อนให้เห็นว่าความมั่นคงไม่ควรเป็นเรื่องของอาวุธ แต่ต้องเป็นการเสริมสร้างความสามารถในการดำรงชีวิตของคนในพื้นที่ได้อย่างมั่นใจในระยะยาว นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอในการพัฒนาแผนเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติและโรคระบาดในพื้นที่ชายแดน ซึ่งรวมถึงการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเฝ้าระวัง และการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือระดับจังหวัดและเครือข่ายความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน (โดยเฉพาะระดับท้องถิ่นของประเทศเพื่อนบ้าน)

2. ด้านเศรษฐกิจชายแดน: มุ่งเน้นการพัฒนาโลจิสติกส์ การสร้างคลังสินค้าทัณฑ์บน และการส่งเสริมสินค้าท้องถิ่น เช่น พืชเศรษฐกิจใหม่และสินค้าแปรรูป โดยการจับคู่ธุรกิจระหว่างผู้ประกอบการไทย-เมียนมา การปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ การส่งเสริม GI และการลงทุนแบบร่วมผลิต (Co-production) เป็นกลยุทธ์หลักที่เสนอในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชายแดนอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอในการจัดตั้งตลาดชายแดนต้นแบบที่รองรับสินค้าท้องถิ่น และส่งเสริมระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในระดับชุมชน

3. ด้านสุขภาวะชายแดน: มุ่งพัฒนาเครือข่ายบริการสุขภาพที่ตอบโจทย์ความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยเน้นระบบสุขภาพเคลื่อนที่ ระบบเตือนภัยโรคระบาด และการฝึกอบรมอาสาสมัครต่างชาติในพื้นที่ชายแดน ขณะเดียวกันมีการส่งเสริมประกันสุขภาพทางเลือก เพื่อรองรับกลุ่มเปราะบางที่ไม่มีสิทธิในระบบประกันสุขภาพของรัฐ มีข้อเสนอให้จัดทำแผนระยะยาวในการสนับสนุนงบประมาณสำหรับอาสาสมัครและบุคลากรสาธารณสุข รวมถึงส่งเสริมการบูรณาการงานสุขภาพกับงานพัฒนาสังคม โดยเฉพาะในประเด็นผู้สูงอายุ แรงงานข้ามชาติ และประชากรกลุ่มเฉพาะ

4. ด้านการเรียนรู้: เน้นการสร้างระบบ Upskill/Reskill สำหรับแรงงานชายแดน เยาวชน และกลุ่มด้อยโอกาส โดยใช้เครือข่ายสถาบันการศึกษา อุทยานวิทยาศาสตร์ และชุมชนท้องถิ่น พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในอุทยานวิทยาศาสตร์พระจอมเกล้าหัวฝาก และยกระดับพิพิธภัณฑ์อวามะนาวให้เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์อาเซียน โดยใช้แนวคิดสันติศึกษาและการจัดแสดงแบบดิจิทัล มีข้อเสนอให้ส่งเสริมรูปแบบการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์และห้องเรียนเสมือนจริงเพื่อขยายโอกาสสู่ประชาชนทุกกลุ่ม พร้อมทั้งสร้างกลไกรับรองทักษะเพื่อให้การเรียนรู้เกิดผลในเชิงอาชีพจริง

5. ด้านสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว: มุ่งเน้นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและป่าชุมชน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ตลอดจนการพัฒนาเมืองชายแดนให้เป็นจุดหมายของ Wellness Tourism สร้าง Restination Area ตลอดจนการจัดงาน MICE ชำมพรแดน โดยมุ่งเน้นการออกแบบร่วมกับชุมชนเพื่อรักษาบริบทและอัตลักษณ์ของพื้นที่ มีข้อเสนอเพิ่มเติมให้จัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ชายแดนและนำไปสู่การกำหนดนโยบายอนุรักษ์อย่างยั่งยืน พร้อมทั้งสร้างแผนแม่บทการท่องเที่ยวที่ยึดหลักเศรษฐกิจสีเขียว ภายใต้แนวคิด Restore (ฟื้นฟูธรรมชาติ) Reconnect (เชื่อมต่อชุมชนท้องถิ่น) และ Regenerate (ฟื้นฟูรักษาวินัยวิถีวัฒนธรรมและธรรมชาติ)

ความเชื่อมโยงระหว่างด้านต่าง ๆ: พื้นที่ต้นแบบแห่งการบูรณาการ

เมื่อพิจารณาเชิงโครงสร้าง จะพบว่าแผนทั้งห้าด้านมีความเชื่อมโยงกันอย่างลึกซึ้งและเกี่ยวพันกัน ด้านสิ่งขรทำหน้าที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ของทั้งมิติความมั่นคง เศรษฐกิจ และการควบคุมด้านสุขภาพ การลงทุนในระบบโลจิสติกส์มีผลต่อเศรษฐกิจและการเข้าถึงบริการสุขภาพ ระบบสุขภาพเคลื่อนที่และการเรียนรู้ตลอดชีวิตช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและศักยภาพแรงงานชายแดน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมก็เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจฐานรากและอัตลักษณ์ชุมชน สิ่งที่สำคัญคือ ทุกมิติของแผนพัฒนานี้ตั้งอยู่บนแนวคิดของการ "พัฒนาเพื่อคนในพื้นที่" โดยเน้นการมีส่วนร่วม การจัดการตนเอง และการสร้างกลไกที่มีความยืดหยุ่นท่ามกลางสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วของภูมิภาค การพัฒนาชายแดนประจวบฯ จึงไม่ได้เป็นเพียงนโยบายเฉพาะพื้นที่ แต่มีนัยยะต่อการออกแบบนโยบายชายแดนของประเทศไทยในภาพรวม โดยชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างเข้าใจรากฐานของสังคมจะสามารถหลอมรวม "ความมั่นคง" กับ "ความยั่งยืน" ได้อย่างแท้จริง

การพัฒนาพื้นที่ชายแดนจำเป็นต้องคำนึงถึงกลไกการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้แผนงานที่วางไว้สามารถปรับตัวและตอบสนองต่อสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้อย่างทันท่วงที ความสำเร็จของการพัฒนาชายแดนจึงมิได้อยู่ที่แผนงานใดแผนงานหนึ่ง แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเชื่อมโยง "ความคาดหวังของพื้นที่" เข้ากับ "ความเป็นไปได้เชิงนโยบาย" อย่างยืดหยุ่น และบนพื้นฐานของความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชน

5.2 สรุปเปรียบเทียบกิจกรรมกับผลผลิต(Output) และผลลัพธ์(Outcome) ตามที่เสนอโครงการและดำเนินการได้จริง

กิจกรรมและ Output ตามข้อเสนอโครงการ	กิจกรรมและ Output ที่ดำเนินการได้จริง
กิจกรรมที่ 1 วิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานและบริบทที่จำเป็น และการเก็บข้อมูลส่วนที่เป็น input ได้แก่ข้อมูลด้านการย้ายถิ่นข้ามแดน และข้อมูลเบื้องต้น ด้านความมั่นคง, ด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม กับด้านคุณภาพชีวิตได้แก่สุขภาวะและการเรียนรู้ กิจกรรมที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับประสบการณ์ และความคิดเห็น กิจกรรมที่ 3 การประชุมกลุ่มย่อยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านความมั่นคง, ด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม กับด้านคุณภาพชีวิต Output สรุปข้อมูลเบื้องต้นที่เป็น input และ process ได้แก่ข้อมูลด้านการย้ายถิ่นข้ามแดน และข้อมูลเบื้องต้นด้านความมั่นคง, ด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม กับด้านคุณภาพชีวิตได้แก่สุขภาวะและการเรียนรู้ จำนวน 1 ชุด	กิจกรรมที่ 1 วิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานและบริบทที่จำเป็น และการเก็บข้อมูลส่วนที่เป็น input ได้แก่ข้อมูลด้านการย้ายถิ่นข้ามแดน และข้อมูลเบื้องต้น ด้านความมั่นคง, ด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม กับด้านคุณภาพชีวิตได้แก่สุขภาวะและการเรียนรู้ กิจกรรมที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับประสบการณ์ และความคิดเห็น กิจกรรมที่ 3 การประชุมกลุ่มย่อยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านความมั่นคง, ด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม กับด้านคุณภาพชีวิต (หน้า 53) Output ข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบัน ข้อมูลพื้นฐาน (Baseline) ข้อมูลผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Analysis) ช่องว่างสำคัญ (Critical Gap) ข้อมูลผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาในพื้นที่เป้าหมายของโครงการ คือ จังหวัดตาก (หน้า 17) และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (หน้า 64) ประกอบไปด้วย 1) ความมั่นคงด้านการย้ายถิ่น 2) ด้านเศรษฐกิจ 3) ด้านสุขภาวะ 4) ด้านการเรียนรู้ 5) ด้านสิ่งแวดล้อม และ การท่องเที่ยว
กิจกรรมที่ 4 การสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่อำเภอแม่สอด และอำเภอเมืองประจวบ กิจกรรมที่ 5 การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับประสบการณ์ และความคิดเห็น กิจกรรมที่ 6 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านความมั่นคง, ด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม กับด้านคุณภาพชีวิต	กิจกรรมที่ 4 การสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่อำเภอแม่สอด และอำเภอเมืองประจวบ กิจกรรมที่ 5 การประชุมกลุ่มย่อยผู้เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับประสบการณ์ และความคิดเห็น กิจกรรมที่ 6

กิจกรรมและ Output ตามข้อเสนอโครงการ	กิจกรรมและ Output ที่ดำเนินการได้จริง
กิจกรรมที่ 7 การสำรวจขนาดเล็ก (Mini Survey) ในพื้นที่แม่สอดและอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ รวม 450 คน ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามอย่างสั้นที่คณะผู้วิจัยจัดทำขึ้น	กิจกรรมที่ 7 การสำรวจขนาดเล็ก (Mini Survey) ในพื้นที่แม่สอดและอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ รวม 450 คน ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามอย่างสั้นที่คณะผู้วิจัยจัดทำขึ้น
Output แผนความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และ ภาควิชาการ ในการพัฒนา 6 ด้าน	Output แผนบูรณาการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษเพื่อยกระดับความมั่นคงและคุณภาพชีวิตเมืองชายแดน เป็นแผนความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และ ภาควิชาการ ในการพัฒนาของจังหวัดตาก (หน้า 100) และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (หน้า 117)

5.3 ข้อเสนอแนะการจัดทำร่างแผนปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนข้อเสนอเชิงนโยบายในพื้นที่ชายแดน

เพื่อให้ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ได้จากงานวิจัยสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่อย่างแท้จริง จึงมีความจำเป็นต้องกำหนดแผนปฏิบัติการที่ยึดหลัก “การมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ” (Multi-stakeholder Engagement) และ “การขับเคลื่อนร่วมกันในระดับจังหวัด” (Provincial Co-governance Mechanism) โดยมีขั้นตอนเบื้องต้นดังนี้:

5.3.1 การจัดตั้งคณะทำงานร่วมระดับจังหวัด

คณะทำงานชุดหลักจะถูกจัดตั้งในแต่ละจังหวัดนาร่อง โดยมี ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานกรรมการ และมีองค์ประกอบที่หลากหลาย ครอบคลุมตัวแทนจาก

- หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง (ทั้งส่วนกลางและท้องถิ่น)
- ภาคเอกชน (โดยเฉพาะผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชายแดน)
- ภาควิชาการและการศึกษาในพื้นที่
- องค์กรภาคประชาสังคม (NGOs, องค์กรชุมชน)
- ตัวแทนชุมชนและประชาชนในพื้นที่ชายแดน

คณะทำงานชุดนี้มีหน้าที่ในการกำหนดทิศทางร่วม กำกับ ติดตาม และประสานงานการดำเนินการของคณะทำงานด้านต่าง ๆ พร้อมทั้งเป็นเวทีเชิงนโยบายในระดับจังหวัดที่เปิดกว้างต่อข้อเสนอจากพื้นที่จริง

5.3.2 การจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะด้าน 5 ด้าน

เพื่อขับเคลื่อนข้อเสนอเชิงนโยบายอย่างเข้มข้นในแต่ละมิติ ควรมีการจัดตั้ง คณะทำงานเฉพาะด้าน จำนวน 5 คณะ ประกอบด้วย: 1.ด้านความมั่นคง แรงงานและการเคลื่อนย้ายข้ามแดน 2. คณะทำงานด้าน เศรษฐกิจชายแดนและการค้าชายแดน 3. คณะทำงานด้านสุขภาวะและบริการสาธารณะ 4.คณะทำงานด้าน การเรียนรู้และการพัฒนาทักษะ 5. คณะทำงานด้านทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และความมั่นคง

แต่ละคณะจะมีตัวแทนจากภาคราชการที่เกี่ยวข้อง, ภาคเอกชนในสาขานั้น, ภาคการศึกษา, องค์กร ภาคประชาสังคม และประชาชนที่มีประสบการณ์ตรงในมิติที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำหน้าที่เป็น “กลไกกลาง” ในการ ออกแบบและติดตามการดำเนินงานร่วมกับภาคส่วนอื่นๆ

5.3.3 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการทำแผนการดำเนินงานของแต่ละคณะทำงานภายหลังการจัดตั้ง คณะทำงานแต่ละชุด ควรมีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อ

- กำหนด เป้าหมายการทำงานในระยะสั้น-กลาง-ยาว
- จัดทำ แผนปฏิบัติการจำแนกตามกิจกรรม แหล่งงบประมาณ หน่วยรับผิดชอบ
- สร้างกลไกการติดตามประเมินผลร่วมกันแบบมีส่วนร่วม

ทั้งนี้ รูปแบบการประชุมอาจใช้ McKinsie 7S Model เพื่อวิเคราะห์ความพร้อมใน 7 ด้าน ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ร่วมที่จะดำเนินนโยบายต่อไป (มีแล้ว) 2)ความพร้อมด้านกฎหมายและกฎระเบียบ 3)ความพร้อมด้านกลยุทธ์การขับเคลื่อน 4) ความพร้อมด้านโครงสร้างการบริหารจัดการ 5) ความพร้อมเชิงทักษะของ

ผู้เกี่ยวข้อง 6) ความพร้อมด้านทีมงานที่จะเป็นผู้ผลักดัน 7) สไตล์การทำงานในพื้นที่ที่จะส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อน

ทั้งนี้ ควรเน้นการใช้ กระบวนการสานพลัง (Collaborative Planning) และการรับฟังเสียงของชุมชน อย่างเป็นระบบ เพื่อให้แผนที่เกิดขึ้นเป็น “แผนที่คนในพื้นที่ยอมรับ และพร้อมขับเคลื่อนร่วมกันอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- Alden, K., Poole, C., & Chantavanich, S. (2011). Burmese political dissidents in Thailand: trauma and survival among young adults in exile. *American Journal of Public Health*.
- Chantavanich, S. (2020). Thailand-Myanmar International Migration Corridor: from battlefield to marketplace. In T. Bastia & R. Sheldon (Eds.), *Routledge Handbook of Migration and Development*.
- Chantavanich, S. (Ed.). (2564). *Between Two Seas: Travels from the Gulf of Thailand to the Andaman Coast*. CU Publishing House.
- Chantavanich, S., & Jayagupta, R. (2010). Immigration to Thailand: the case of migrant workers from Myanmar, Laos & Cambodia. In U. A. Segal, D. Elliott, & N. S. Mayadas (Eds.), *Immigration Worldwide: Policies, Practices, and Trends*. Oxford University Press.
- Chantavanich, S., & Kamonpetch, A. (Eds.). (2017). *Refugee and Return: Displacement Along the Thai-Myanmar Border*. Springer Briefs in Environment, Security, Development and Peace, Migration Studies Subseries No. 28, Springer.
- EXIM Thailand ENews. ปีที่ 8 ฉบับที่ 4 เมษายน 2556. https://www.exim.go.th/eximinter/e-news/11355/enews_april2013_CLMV.html
- International Organization for Migration. (2012). *Global Compact on Migration*. <https://www.iom.int/global-compact-migration>
- Karamanidou, L. and Kasperek, B. 2018. *Border Management and Migration Control in the European Union*.
- MGR ONLINE (2024, April 12) เชื่อ “พม่า” แดกแน่! ไม่เกินสิ้นปี ศักดิ์เมียวดีทำการค้าไทยเสียหาย “แสนล้าน” [in Thai]. [mgronline.com](https://mgronline.com/specialscoop/detail/9670000031984). <https://mgronline.com/specialscoop/detail/9670000031984>
- Ministry of Agriculture and Cooperatives (Thailand). (2024, unpublished). ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดตาก (n.d.). <https://www.opsmoac.go.th/tak-dwl-files-461091791206>
- Premjai Vungsiriphal, & Dares Chusri. (2014). Sustainable Solutions to the Displaced Person Situation on the Thai-Myanmar Border. Springer Briefs in Environment, Security, Development and Peace, vol. 17 – Migration Studies Subseries No. 4. Springer-Verlag.
- Rahman, S. and Mishra, A. 2023. PESTEL Theory.
- Thabchumpon, N. (2012). Social Welfare of Burmese Refugees and Human Security. *Asian Review*, 25, 76-92.
- Thabchumpon, N. (2021). Current Services and Infrastructure for Tourism in Myeik. In S. Chantavanich (Ed.),
- Thai PBS. (2567, เมษายน 5). ไทม์ไลน์ “แคดเมียม” 20 ปี พิษยังไม่แผ่ว.
- Thansettakij. (2024, August 21). บรรยากาศการค้าชายแดนไทย-เมียนมาหยุดชะงักจากการสู้รบในเมียวดี. [Thansettakij](https://www.thansettakij.com/business/economy/594333). <https://www.thansettakij.com/business/economy/594333>

- UNDP. (2015). The Project for Promoting Effective Border Management applying a Human Security Approach for Communities of Border Area. <https://www.undp.org/tajikistan/press-releases/project-promoting-effective-border-management-applying-human-security-approach-communities-border-area-afghanistan>
- Vungsiripaisal, P. (2011). The challenge of education policy for migrant children. In J. W. Huguet & A. Chamrasrithirong (Eds.), Thailand Migration Report 2011: Migration for Development in Thailand. International Organization for Migration, Thailand Office.
- Yongyuth Chalamwong, & Naruemon Thabchumpon. (2014). Temporary Shelters and Surrounding Communities: Livelihood Opportunities, the Labour Market, Social Welfare and Social Security. Springer Briefs in Environment, Security, Development and Peace, vol. 15 – Migration Studies Subseries No. 2. Springer-Verlag.
- เทศบาลตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. (n.d.). แผนพัฒนาท้องถิ่นท้องถิ่น พ.ศ. 2566-2570.
- เทศบาลนครแม่สอด. (2567). เอกสารแผนงานและผังการก่อสร้างสวนสาธารณะของเทศบาลนครแม่สอด.
- เทศบาลอำเภอแม่สอด. (n.d.). สถานศึกษาในเทศบาลแม่สอด. <https://www.nakhonmaesotcity.go.th/webs/th/agencies/8/page/schoollist>
- แผนพัฒนาจังหวัดตาก 2561-2570. (n.d.).
- แผนพัฒนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 2561-2570. (n.d.).
- โครงการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากพระราชดำริจังหวัดตาก. (n.d.). www.nstda.or.th/nac
- โรงพยาบาลแม่สอด จังหวัดตาก. (n.d.). สถิติที่สำคัญ. <https://maesot.moph.go.th/>
- ไทยโพสต์ (2024, May 2) หวังรัฐแก้ปมค้าชายแดน [in Thai]. <https://www.thaipost.net/columnist-people/579544/>
- กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (2023, December 25). การค้าชายแดนและผ่านแดนไทย-เมียนมาภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบ [in Thai]. dft.go.th. <https://www.dft.go.th/th-th/NewsList/News-DFT/Description-News-DFT/ArticleId/27383/27383>
- กรมส่งเสริมการเกษตร จังหวัดตาก. (2566). แผนพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ อำเภอแม่สอด ปี 2566 – 2570. สืบค้นจาก <https://tak.doae.go.th/province/wp-content/uploads/2023/10/%E0%B8%AD.%E0%B9%81%E0%B8%A1%E0%B9%88%E0%B8%AA%E0%B8%AD%E0%B8%94.pdf>
- กรุงเทพธุรกิจ (2024, May 13). 'มาริช' ตรวจด่านสิงขร ชายแดนไทย - เมียนมา ชูการทูต ศก. พร้อมพัฒนาด่านถาวร [in Thai]. bangkokbiznews.com. <https://www.bangkokbiznews.com/politics/1126604>
- ด่านศุลกากรประจวบคีรีขันธ์ - สำนักงานศุลกากรภาคที่ 1 (2022, November 4). สถิติมูลค่าสินค้านำเข้าส่งออก จุดผ่อนปรนพิเศษด่านสิงขร ประจำปีเดือนกรกฎาคม 2565 [in Thai]. https://prachuap.customs.go.th/data_files/ebb14bc4b010d70012de2e54a90ccc2d.pdf
- ด่านศุลกากรประจวบคีรีขันธ์ - สำนักงานศุลกากรภาคที่ 1 (2023, March 28). รายงานสินค้านำเข้า - ส่งออก 10 อันดับ จุดผ่อนปรนพิเศษด่านสิงขร ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 [in Thai]. https://prachuap.customs.go.th/data_files/42977fe1138d456e41b00bc112d4ebe4.pdf

ด้านศุลกากรประจวบคีรีขันธ์ - สำนักงานศุลกากรภาคที่ 1 (2024, April 25). สถิติการนำเข้า-ส่งออก [in Thai]. prachuap.customs.go.th. https://prachuap.customs.go.th/list_strc_download.php?ini_content=statistic_and_report_180205_01&lang=th&root_left_menu=menu_report_and_news&left_menu=menu_statistics_report

ธนาคารกรุงเทพ. กะทาะเศรษฐกิจชายแดน เมียวดี – แม่สอด. <https://www.bangkokbanksme.com/en/myawaddi-myanmar-special-zone>

ธารทิพย์ ธรรมสอน และ สมเกียรติ ชัยพิบูลย์. (2713). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองการค้าชายแดนแม่สอด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

ประภัสสร เวชประสิทธิ์. (2566). บทบาทของอุทยานวิทยาศาสตร์ประเทศไทยในการสนับสนุนการพัฒนาคลัสเตอร์นวัตกรรมของประเทศไทย.

วิทยาลัยเทคนิคแม่สอด. (n.d.). <https://www.maesod.ac.th/maesod/detailsnews?ids=15>

วิธวินท์ ไตรพิศ. แม่สอด-เมียวดี.... พื้นที่เศรษฐกิจใหม่ชายแดนไทย-พม่า. นิตยสาร 399 ฉบับเดือนพฤศจิกายน ปี 2558 (<https://www.autoinfo.co.th/article/105254>)

ศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2. (n.d.). <https://sites.google.com/view/mecctak2>

ศูนย์ส่งเสริมการค้าชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดตาก (2024, March 28). สรุปภาวะการค้าชายแดนไทย – เมียนมา ปี 2567 ด้านอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก [in Thai]. <https://tak.moc.go.th/th/file/get/file/20240328ec89e652af1609353309abfa498e3a9a163059.pdf>

สำนักงานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2565). ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรที่สำคัญของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. <https://www.opsmoac.go.th/prachuapkhrikhan-dwl-files-442791791156>

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (n.d.). ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2567 [in Thai]. [opsmoac.go.th/site-home. https://www.opsmoac.go.th/prachuapkhrikhan-dwl-files-461191791088](https://www.opsmoac.go.th/prachuapkhrikhan-dwl-files-461191791088)

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). การสำรวจการย้ายถิ่นของประชากร 2566.

สำนักงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2566. <https://pchkkan.nso.go.th/reports-publications/provincial-statistics-report.html>

สำนักงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2566). รายงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 2566. <https://pchkkan.nso.go.th/reports-publications/provincial-statistics-report.html>

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2024, May). ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด แบบปริมาณ ลูกโซ่ ฉบับ พ.ศ. 2565 [in Thai]. [nesdc.go.th. https://www.nesdc.go.th/ewtdl_link.php?nid=15104&filename=gross_regional](https://www.nesdc.go.th/ewtdl_link.php?nid=15104&filename=gross_regional)

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2024, May). ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด แบบปริมาณ ลูกโซ่ ฉบับ พ.ศ. 2565 [in Thai]. [nesdc.go.th. https://www.nesdc.go.th/ewtdl_link.php?nid=15104&filename=gross_regional](https://www.nesdc.go.th/ewtdl_link.php?nid=15104&filename=gross_regional)

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2024, May). ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด แบบปริมาณ ลูกโซ่ ฉบับ พ.ศ. 2565 [in Thai]. [nesdc.go.th. https://www.nesdc.go.th/ewtdl_link.php?nid=15104&filename=gross_regional](https://www.nesdc.go.th/ewtdl_link.php?nid=15104&filename=gross_regional)

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2024, May). ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด แบบปริมาณ
ลูกโซ่ ฉบับ พ.ศ. 2565 [in Thai]. nesdc.go.th. [https://www.nesdc.go.th/
ewt_dl_link.php?nid=15104&filename=gross_regional](https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=15104&filename=gross_regional)

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2024, May). ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด แบบปริมาณ
ลูกโซ่ ฉบับ พ.ศ. 2565 [in Thai]. nesdc.go.th. [https://www.nesdc.go.th/
ewt_dl_link.php?nid=15104&filename=gross_regional](https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=15104&filename=gross_regional)

สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (2024, August 27). รายงานความเคลื่อนไหวการลงทุน
อุตสาหกรรม ประจำเดือน สิงหาคม 2567 [in Thai]. prachuapkhirikhan.industry.go.th/th.
[https://prachuapkhirikhan.industry.go.th/th/cms-of-1788/download?did=229837&
filename=รายงานความเคลื่อนไหวการลงทุนอุตสาหกรรม+ประจำเดือน+สิงหาคม+
2567.pdf&mid=28710&mkey=m_document&lang=th&url=%2Fweb-
upload%2F46x7ddd408b4eb9eef0b756bd3ae041b75b%2Fm_document%2F28710%2
F98589%2Ffile_download%2F8eb024ada6b0517de2516891417b9229.pdf](https://prachuapkhirikhan.industry.go.th/th/cms-of-1788/download?did=229837&filename=รายงานความเคลื่อนไหวการลงทุนอุตสาหกรรม+ประจำเดือน+สิงหาคม+2567.pdf&mid=28710&mkey=m_document&lang=th&url=%2Fweb-upload%2F46x7ddd408b4eb9eef0b756bd3ae041b75b%2Fm_document%2F28710%2F98589%2Ffile_download%2F8eb024ada6b0517de2516891417b9229.pdf)

สำนักจัดหางานจังหวัดตาก สาขาแม่สอด. (2567). สถิติแรงงานต่างด้าว 2567.

สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กระทรวงแรงงาน. (2567). สถิติจำนวนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่ว
ราชอาณาจักร เมษายน 2567.

องค์การบริหารส่วนจังหวัดตาก. (n.d.). https://datatakpaoo.com/en/dashboard_detail/12/0